Քրիստոնյա Հայաստան

2004, ՀՈՒՆՎԱՐ Ա, ԹԻՎ 1 (165)

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ամանորյա պատգամը

Սիրելի ժողովուրդ հայոց.

Տարեմուտ է: Դիմավորում ենք նոր՝ 2004 թվականը: Տոնական այս պահին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից ջերմորեն ողջունում ենք և Հայրապետական Մեր օրհնությունն ենք հղում ամենքիդ ի Հայաստան, Արցախ և ի Սփյուռս:

Տարեմուտը միշտ խորհրդավոր է, միշտ հուսառատ: Տարեմուտը՝ քրիստոնյաներիս համար նաև հոգեպարար է ու հոգենորոգ, քանզի ամեն նոր տարի սկիզբ է առնում Քրիստոսի Սուրբ Ծննդյան ու Աստվածհայտնության խորհրդով, որ պարգևում է մեր հոգիներին Աստծո Սերը մեր հանդեպ և անընդմիջելի մերձավորությունը մեզ:

Ժամանակի առանձնահատուկ հանգրվան դարձած տարեմուտի այս փոքրիկ պահը մեր հայացքները ուղղում է միաժամանակ դեպի անցնող տարին և դեպի հույսերով եկող նոր տարին:

Գոհաբանական աղոթք բարձրացնենք երկինք, որ Աստված խաղաղ պահեց մեր Հայրենիքի սահմանները, և մեր ժողովուրդը Հայաստանում ու Արցախում ձեռնամուխ եղավ իր ստեղծագործ կյանքի առաջընթացին: Այսօր բոլորս հստակապես ուրախ ենք, որ վերաշինվում են աղետյալ մեր շեները, և բազմաթիվ ընտանիքներ նոր հարկի ներքո են դիմավորում տարեմուտը, որ իրենց դռներն են բացել մեր մշակույթի նորոգված հաստատությունները: Արդարև, հակառակ առկա տնտեսական ու ընկերային բազմաթիվ հիմնախնդիրների ու դժվարությունների, հուսադրող զարգացումները իրական են հայրենական մեր կյանքում ու պիտի բազմապատկվեն Աստծո օգնականությամբ, մեր հոգում և մեր կյանքում առ Հայրենին սիրո հաղթանակներով:

Անցնող տարին հատկանշվեց նաև Հայրենիքի և Սփյուռքի ներշաղախ կյանքի դրսևորումներով, հայրենաշեն իրագործումներով, հանդիպումներով ու հավաքներով, որոնք նոր ծրագրերի ու ձեռնարկների ելակետ ու խրախույս պիտի դառնան՝ զորացնելով լավատեսության ոգին աշխարհասփյուռ մեր ժողովրդի:

2003 թվականը նշանակալից եղավ և ազգային-եկեղեցական մեր կյանքում: Օրհնաբեր և աղոթախառն օրեր ապրեցինք երկու մեծ հոբելյաններով: Տոնախմբեցինք Սուրբ Էջմիածնի Մայր տաճարի 1700-ամյակը և Սուրբ Գրիգոր Նարեկացու «Մատյան ողբերգության» աղոթագրքի 1000-ամյան: Մեր հավատի նորոգության նոր առիթներ դարձան գիտաժողովները, հրատարակությունները, բազմաթիվ միջոցառումներն ու հանդիսությունները, Հայաստանի և Սփյուռքի թեմերից մեր ժողովրդի հազարավոր զավակների ուխտավորաբար այցելությունները Սուրբ Էջմիածին: Այսօր առանձնակի կարևորում ենք Հայ Եկեղեցու պատմության առարկայի դասավանդությունը հանրակրթական մեր դպրոցներում, իրադարձություն, որով նաև հիշվելու է 2003 թվականը մեր պատմության մեջ: Հիրավի, բացվել են Աստծո ողորմության դռները: Լավատես հոգով շրջենք 2003 թվականի էջը մեր պատմության: Նոր տարին դիմավորենք բարեշրջությունների, բոլոր ասպարեզներում որոշիչ տեղաշարժերի բարի ակնկալությամբ և այն համոզմամբ, որ պիտի ընթանանք միասնաբար, հաստատակամ ու աներկբա յուրաքանչյուրս մեր տեղում կրելով պատասխանատվության մեր բաժինը:

Այս պատգամով ու մաղթանքով վերստին Մեր ողջույնն ու օրհնությունն ենք բերում հայաստանաբնակ մեր ժողովրդին, ազատատենչ Արցախի հայությանը, Սփյուռքի մեր զավակներին: Թող Ամենակարողն Աստված առաջնորդի մեր ժողովրդի վերազարթոնքի ճանապարհները և անսասան պահի մեր Հայրենիքը՝ ազատ ու անկախ պետականությամբ: Թող Տերը խաղաղություն պարգևի համայն աշխարհին, և թող նոր 2004 թվականը հաջողություններ բերի պետություններին ու ժողովուրդներին համատեղ, ընդհանուր կյանքին, երջանկություն ու բարիք բոլոր մարդկանց:

Տարեմուտի այս գիշեր և գալիք նոր տարում, մեր կյանքի բոլոր օրերում բոլոր նվերներից ավելի հույս ու սեր պարգևենք միմյանց:

Շնորհավոր 2004 նոր տարի:

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏԳԱՄԸ ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴՅԱՆ ԵՎ ԱՍՏՎԱԾՀԱՅՏՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

(Սուրբ Էջմիածին, 2004 թ. հունվարի 6)

«Ծնավ ձեզ այսօր Փրկիչ»
(Ղուկ. Բ 11):

Սիրելի հավատացյալ և բարեպաշտ ժողովուրդ.

Սուրբ Ծննդյան այս բարի առավոտ հայոց եկեղեցիների խորաններից հնչում է մեր հոգիների երկնային մեծ ավետիքը. «Ծնավ ձեզ այսօր Փրկիչ»: Հրեշտակաշայն այս ավետիսով է ներշաղախ հավատի մեր կյանքը: Մենք իբրև քրիստոնյաներ, հավատում ենք, որ Աստված, Ով արարեց աշխարհը, նաև փրկեց աշխարհը: Բեթղեհեմի այրում մանկացավ Աստվածորդին ազատելու մարդուն մեղքերի բանտից, վերականգնելու նրա աստվածային պատկերը, ազատ հոգին, որպեսզի ետ դառնա մահվան ճանապարհներից դեպի իր Արարիչը՝ դեպի կյանքի աղբյուրը: Հիսուսի Հայտնությամբ վկայվեց Աստծո Սերը մարդու հանդեպ, և Բեթղեհեմի այրը դարձավ մարդկության օրհնության ակունքը, որտեղից փրկության աստվածպարգև Շնորհը և Հույսը ծագեց աշխարհին:

«Ծնավ ձեզ այսօր Փրկիչ»: Փրկության այս մեծ ավետիսն է քրիստոնեական Եկեղեցու քարոզության առանցքն ու բովանդակությունը, որ ծագեցնում է մարդկային հոգիներում հավատի լույսը: Անստվեր այդ լույսի մեջ փայլում է սիրող ու ներող հայացքն Աստծո, և պարզորոշվում անկումից դեպի վեր մեր ճանապարհը, որ հարթել է Փրկիչ մեր Տերը:

Այսօր Փրկիչ է մեզ ծնվել՝ Տեր և Առաջնորդ հոգիների, Նորոգող կյանքի: Ծնվել է Փրկիչ Ազատարար՝ հաշտություն Աստծո հետ և հաճություն՝ մարդկանց մեջ, սքանչելի ու անպարփակելի խորհուրդ սիրո, որ առաջնորդում է մարդկությանը եղբայրսիրության, կարեկցության ու ներման ճանապարհներով, արդարության ու խաղաղության արահետներով:

Սուրբ Ծննդյան այս հոգենորոգ օրը դասակից հրեշտակներին փառաբանենք Աստծուն բարձունքներում և առաջին մեր աղոթքով հայցենք, որ աշխարհում ամեն տեղ անմար լինի խաղաղությունը, և ժողովուրդների ու պետությունների հասարակական կյանքը զարգանա ու զորանա մարդասիրության արժեքներով, որոնք բխում են բոլոր մարդկանց Աստծո որդիները լինելու ճշմարտության ճանաչողությունից:

Սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ, բոլոր ժամանակներն ունեն իրենց հրամայականները: Մեր նյութապաշտ և աշխարհականացող դարի արագափոփոխ ընթացքների մեջ մարդն իբրև անհատ և մարդկությունն իբրև ամբողջություն առավել քան կարիքն ունեն հոգևոր ճանաչողության: Դարավոր ավանդույթները կարող են փոփոխվել, արժեքները կարող են վերաիմաստավորվել, բայց միշտ անփոփոխ է այն ճշմարտությունը, որ աշխարհը իմաստազուրկ է առանց Աստծո, և մարդը իրականում միայնակ է ու անհույս առանց կենդանի հարաբերության իր Արարչի հետ: Ընդհանուրի մեկ մասնիկը լինելու զգացողությամբ ու ապրումով է, որ մարդկային հոգին ունակ է տխրել ուրիշի տխրությամբ և ուրախանալ ուրիշի ուրախությամբ՝ սիրել ընկերոջը ինչպես սեփական անձը և բարին գործել: Մերձավորի հանդեպ սիրո այս պատվիրանով աշխարհ եկավ Փրկիչ: Մերձավորի հանդեպ սիրով պիտի լռեն թշնամության ու պատերազմի ձայները, պիտի դադարեն անհանդուրժողականությունն ու բռնությունը, պիտի վերականգնվեն ոտնահարված իրավունքն ու արդարությունը: Այս սիրով է, որ մարդկային ամեն մտածում ու ջանք պիտի ուղղված լինի համընդհանուր բարիքի բազմապատկմանը և հաղթահարմանը աղքատության ու կարիքի, հաղթահարմանը միջավայրի ապականության, տարածվող մոլուցքների ու ապականվող բարքերի, որոնք նույնպես մեր ժամանակների իրողություններ են: Ի լրումն ժամանակի աշխարհ եկավ Քրիստոս և բնակություն հաստատեց հավատով բացված մարդկային հոգիներում: Արդյոք լրումն չէ՞ ժամանակի, որ մարդկային հոգին նորոգվի հավատով, կենդանանա սիրով: Արդյոք լրումն չէ՞ ժամանակի՝ ներում հայցելու, ներում գտնելու, դառնալու աստվածամերժ ճանապարհներից, գործերից ու ընթացքներից, որպեսզի Մարդասեր ու Ողորմած Աստծո շնորհի ներքո միշտ օրհնության, սիրո ու խաղաղության մեջ պահպանվի աշխարհը համայն:

Սիրելի բարեպաշտ ժողովուրդ հայոց, Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու պարգևով արժանացել ենք Փրկչական սիրո տիեզերափայլ լույսին: Շնորհն ենք զգել հոգևոր ազատության, որը բազում օրհնություններ է բերել մեր ժողովրդի կյանքում: Քաղաքական ինչպիսի իրավիճակներում էլ հայտնվեցինք, միշտ հաղթանակող մնացինք, հաղթանակող՝ հայ մշակույթով, որն արտահայտությունն է Փրկչին ապավինած մեր ազատ հոգու: Կանգուն էր հայկական պետականությունը, թե պարտված, Հայ Եկեղեցին միշտ եղավ հայոց ազատ հոգևոր Հայրենիքը՝ բարձր ու աննվաճ, ուր խնամվեց ազատության սերը՝ որպես Աստծուց շնորհված հրաշալի ու թանկագին անկողոպտելի պարգև: Հավատացինք Փրկչի հայտնությանը և պատմության դժվարին քառուղիներում ուժ գտանք փորձություններին դիմակայելու, ապրելու ու ստեղծագործելու և ազատության մեր իրավունքը պաշտպանելու:

Աստվածհայտնության խորհրդի առջև փառք ենք տալիս Փրկչին, որ ազատ ու խաղաղ են մեր Հայրենիքի եզերքները, և զարթյալ է այսօր մեր ժողովրդի հոգին աշխարհի բոլոր կողմերում, զարթյալ է մեր ազգային իղձերի իրականացման, համայն հայության միասնական ու ներշաղախ կյանքի տեսիլքով:

Շարունակությունը էջ 2

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՊԱՏԳԱՄԸ ՍՈՒՐԲ ԾՆՆԴՅԱՆ ԵՎ ԱՍՏՎԱԾԱՀԱՅՏՆՈՒԹՅԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

(Սուրբ Էջմիածին, 2004 թ. հունվարի 6)

Սկիզբը՝ էջ 1

Այսօր Սուրբ Ծննդյան ավետիսով ազատության փառաբանությամբ Հայաստանում ու Արցախում տոնական ղողանջում են զանգերը նորոգված ու նորակառույց մեր եկեղեցիների, որոնք ավելի ու ավելի բազմամարդ են դառնում: Հիսուս Փրկչի անունն այսօր ճանաչելի ու սիրելի է դառնում մեր մանուկներին ու երիտասարդներին: Վերարթնացող մեր հավատի հետ վերափոխվում է մեր կյանքը, զորանում է հույսը գալիքի հանդեպ հակառակ բոլոր դժվարությունների: Հիրավի, աստվածասեր ազատ հոգու անձնվեր ջանքերով ու քաջ գործերով, ժողովուրդ հայոց, Հայրենիք և Սփյուռք միասնությամբ, ձեռք ձեռքի պիտի կառուցենք վաղվա նոր օրը հայոց կյանքի, պիտի բացենք դարձի դռները դեպի Հայրենիք, և Արարատի փեշերից պիտի պարզվեն, շողան նոր հույսերի հորիզոնները Հայրենյաց:

Գոհությամբ Բարձրյալին, Սփյուռքը եղել ու շարունակում է մնալ տարածյալ թևերը Մայր Հայրենիքի: Թեև վերջին տարիներին վերաբնակության տեղաշարժերի հետ կապված նոր հրամայականներ են ստեղծվել Սփյուռքի գաղթօջախներում, սակայն մեր զավակները Հայ Եկեղեցու շուրջ, մշակութային կազմակերպությունների ու կրթական հաստատությունների գործունեությամբ պահպանում և առաջ են տանում հայ կյանքը, շարունակում հայրենական ավանդները, այլև նույն նախանձախնդրությամբ աջակցում Մայր Հայրենիքին: Ազատ մեր երկրի իրականության ընձեռած հնարավորություններով այսօր առավել իսկ ակնառու են, որ առաջացնաց Հայրենիքով ամուր ու կենսունակ է հայոց Սփյուռքը, և համախումբ ու կազմակերպված Սփյուռքով զորավոր Հայրենիքը:

Պատասխանատու ենք մեր ժամանակի համար, և մեր գործերով է, որ այն պիտի արժանանա իբրև վերականգնումի ժամանակաշրջան ազատ կյանքի վերականգնումի, ազատ հոգու և մտածողության, քրիստոնեական մեր նկարագրի վերականգնումի: Մեր նոր ձեռքբերումներով ու հաղթանակներով է, որ պիտի առաջ ընթանա ժամանակը Հայրենիքի վերաշինության, ժամանակը՝ մեր գաղթօջախներում ազգային կյանքի վերազարթոնքի, մեր մշակույթի, գիտության ու կրթության զարգացման ու ծաղկունքի: Քրիստոս է մեր ճանապարհը, Քրիստոս է մեր զորությունը և ապավինությունը: Այսօր մեզ Փրկիչ է ծնվել, ծնվել է մեզ հույս և սեր: Այս է մեր հավատքը: Այս է ճշմարտությունը՝ մնայուն ու հավիտենական:

Փրկչի Սուրբ Ծննդյան բարի ավետիսով Հայրապետական Մեր օրհնությունն ենք բերում սիրելի հավատավոր համայն մեր ժողովրդին ի Հայաստան, Արցախ և սփյուռս աշխարհի՝ աղոթքով ու հայցով առ Աստված, որ անբիծ պահենք Հայրենիք ու Սփյուռք միաբանության ու սիրո ոգին, հավատարմությունը Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցուն ու Հայրենիքին:

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից եղբայրական սիրո Մեր ողջույնն ու բարեմաղթանքներն ենք հղում Առաքելական մեր Եկեղեցու Նվիրապետության Աթոռների շնորհազարդ գահակալներին Մեծի Տանն Կիլիկիո Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա Կաթողիկոսին, Երուսաղեմի Հայոց Ամենապատիվ Պատրիարք Տ. Թորգոմ Արքեպիսկոպոս Մանուկյանին, Կոստանդնուպոլսո Հայոց Ամենապատիվ Պատրիարք Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Մութաֆյանին: Մեր սերն ու օրհնությունը՝ մեր Եկեղեցու ուխտապահ ու նվիրյալ ողջ հոգևոր դասին:

Ողջունում ենք հայոց պետական ավագանուն գլխավորությամբ ՀՀ Նախագահ Տիար Ռոբերտ Քոչարյանի և Մեր ողջույնն ենք հղում Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Նախագահ Տիար Արկադի Ղուկասյանին ու Հանրապետության իշխանության բոլոր ներկայացուցիչներին: Հայցում ենք Փրկչի առատաբաշխ պարգևները նրանց կյանքին ու հայրենանվեր գործերին:

Ի Քրիստոս սիրով ողջունում ենք Հայաստանում հավատարմագրված դիվանագիտական առաքելությունների ղեկավարներին ու ներկայացուցիչներին՝ մաղթելով Տիրոջ հանապազ զորակցությունն իրենց առաքելության մեջ, որը սիրո առաքելություն է կոչված ժողովուրդների կյանքում բարեկամության ու համագործակցության ամրապնդմանը:

Իջման Սուրբ Սեղանի առջև՝ Հայ հոգու Բեթղեհեմում, աղոթք ենք բարձրացնում երկինք, որ Սուրբ Ծննդյան լույսն ու շնորհները իջնեն մարդկանց հոգիներին ու համայն աշխարհին: Այլև հայցում ենք Աստծո ամենատես խնամքը և խաղաղարար ներկայությունն այնտեղ, ուր այսօր պատերազմ է, ավեր, ցավ ու տագնապ: Կենարար հույս և տոկունություն ենք մաղթում այդ երկրների տառապյալ ժողովուրդներին, որոնց դժվարություններին բաժնեկից են մեր ազգի զավակները: Թող հույսը, բարին ու երջանկությունը ուղեկից լինեն աշխարհասփյուռ մեր ողջ ժողովրդին: Թող Փրկչի Հայտնության մեր հավատի մաքուր ակունքներից թև առնեն մեր մտածումներն ու նպատակները, և մարմին առնեն մեր գործերը՝ ի փառս Աստծո, ի սեր Հայրենյաց և Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու:

Այսօր մեզ Փրկիչ է ծնվել: Այս է մեր հավատքը: Այս է ճշմարտությունը՝ մնայուն ու հավիտենական: Ողջունենք միմյանց Սուրբ Ծննդյան ավետիսով.

*Քրիստոս Ծնավ և Հայտնեցավ
Մեզ, ձեզ մեծ ավետիս:*

Նորոգենք մեր ուխտն Աստուծո հետ

Հարցազրույց Երեւանի պետական համալսարանի Աստվածաբանության ֆակուլտետի հիմնադիր-դեկան գերաշնորհ տեր Շահե արք. Աճեմյանի հետ

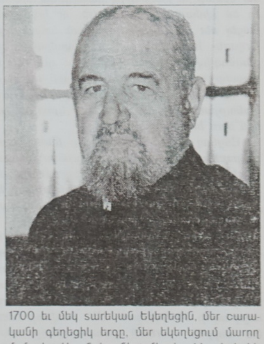

- Ձե՛ր սրբազնություն, պիտի խնդրեմ, որ մեր ընթերցողներին հետ կիսեք Ձեր խոհերը. ի՞նչ տվեց 2003-ը Երեւանի պետական համալսարանի ութամյա Աստվածաբանության ֆակուլտետին, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնին եւ իր անկախությունը դժվարավ կերտող Հայաստանին:

- Կուզեմ նախ՝ ի սրտե մաղթել, որ գալիք տարին մեզի բերե նորանոր իրագործումներ, նոր ներշնչումներ, նոր երազներ՝ ի նպաստ մեր սիրելի հայրենիքին, մեր փառավոր ժողովուրդին եւ, ինչու չ՛ըսեմ, նաեւ մեր Սուրբ եկեղեցիին:

Դուք հարցուցիք ֆակուլտետի մասին, որուն կապված եմ կյանքս այս առաջացած տարիքին: Մենք ունեցանք հաջող տարի մը 2003-ին, երբ մեր ուսանողներու թիվը հասավ 280-ի՝ բաժնված 2 խումբի՝ 4 տարի բակալավրիատի տարիներ եւ 2 տարի մագիստրատուրա: Ես շատ ուրախ եմ, որ 2003-ի մեր շրջանավարտները շատ որակավոր ուսանողներ էին, եւ մեր դասընթացները անցան կանոնավոր կերպով, ունեցանք նաեւ մի քանի հաճելի իրականացումներ: Անոնցմե առաջինը կը նկատեմ հրատարակչությունը:

Մեր ֆակուլտետեն լույս տեսան բազմաթիվ գիրքեր մեր մեկենասության եւ օգնությամբ: Անոնցմե վերջինը Կոստան Զարյանի անտիպ վերջին աշխատանքն է՝ «Հայ դյուցազներգությունը»: Բանաստեղծությանց ձեւով, ինչպես կը գրեին հին մեծ վեպերը, Կոստան Զարյանն իր հիանալի ոճով կը նկարագրե հայուն քաջությունը քանի մը դարերու մեջ, նախ՝ իր ազգային զգացումը, երկրորդ՝ իր մեծ իրագործումները, որոնց մեջ կը հիշվին տաճարները, եկեղեցիները, բերդերը եւ այլն: Ամբողջ գիրքը մեր հերոսներու պատմությունն է: Այնպես որ, այդ մինչեւ օրս անծանոթ գործը մեր ջանքերով մեջտեղ բերվեցավ եւ հրատարակվեցավ:

Հրատարակեցինք նաեւ բանասիրական, լեզվաբանական, պատմական բազմաթիվ աշխատանքներ մեր պրոֆեսորներու, նաեւ շատ գիտնականներու, որոնցմե ամենեն ծանրը պարոն Բարթիկյանի ամբողջական գործերն են երկու մեծ հատորներով, որոնք իր բյուզանդագիտական, հայագիտական եւ պատմագրական աշխատանքներն են:

Ի մոտո կը հրատարակեմ նաեւ իմ աշխատանքները մինչեւ հիմա կատարված, որոնց մեջ մեծ հատորը պիտի նվիրված ըլլա իմ բոլոր աշխատանքներուն, որոնք կապ ունին հայ Աստվածաշունչի ուսումնասիրության հետ:

Հրատարակչականութենեն զատ, հանդիսություններ կազմակերպեցինք, նաեւ ունեցանք այլ հաջող գործ մը. այս տարի մենք ունեցանք ֆրանսիացի, զվեցերիացի եւ անգլիացի մեծ աստվածաբաններ, որոնք եկան եվրոպական համալսարաններեն, եւ յուրաքանչյուրը երեք կամ չորս օր տասե-քան դասախոսություններ տվավ նյութի մը շուրջ, որը կապ ունի հայ աստվածաբանության հետ:

2003-ին տվինք 30 բակալավրիատի եւ 18 մագիստրատուրայի վկայականներ: Շրջանավարտներեն շատերն արդեն իսկ կաշխատին, ոմանք Մատենադարան, ոմանք եկեղեցական կազմակերպություններու մեջ եւ ոմանք դաս կուտան մեր հայկական դպրոցներու մեջ:

Մեր նպատակը այս էր, որ վաղվա մեր երիտասարդ գիտնականներու մեջ ըլլան պատրաստված դասախոսներ, որոնք լավ գիտնան մեր եկեղեցվո պատմությունը, լավ գիտնան մեր եկեղեցվո աստվածաբանությունը, որ մեր ազգային փիլիսոփայությունն է, եւ, մանավանդ, լավ ճանչնան այսօր Հայ եկեղեցվո կատարած դերը՝ մեր ազատ եւ անկախ Հայաստանի ոչ միայն նյութական, այլեւ հոգեկան կառուցումի մեջ:

Այս է մեր առաքելությունը: Եվ կը հուսանք, որ այնպես ալ կը շարունակվի:

Ավարտող տարին Հայ եկեղեցին ապրեցավ շատ գործունյա, շատ շինարար, շատ օգտակար ծրագիրներու մեջ: Ինծի համար, իբրեւ դեկան եւ իբրեւ ուսուցիչ, ամենեն հաճելի եւ մեր սիրտն ամրացնող գեղեցիկ երեւույթն այն է, որ մեր դպրոցներեն ներս մտավ ուսուցումը Հայ եկեղեցվո պատմության, եւ հետայսու մեր դպրոցականը պիտի գիտնա, թե ով է սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը, ով է Տրդատ թագավորը, ով է Նարեկացին, ով է Գրիգոր Տաթեւացին: Մենք պիտի կարենանք մեր սուրբ հայրերու ոգին ներշնչել մեր երիտասարդ սերունդին, որովհետեւ առանց հավատքի գոյություն չունի բարոյություն, առանց հավատքի երազ չկա ժողովուրդի մը համար, առանց հավատքի ինքնավստահություն չի կրնար ունենալ մարդս՝ իր տկար անձին վրա միայն հիմնվելով:

Կը մաղթեմ, որ մեր երիտասարդ Հայրապետը շարունակե նաեւ վերակազմակերպած մեծ գործը, որ եկեղեցականներու պատրաստությունն է: Այսօր Էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանը կապրի վերածնունդի նոր դարագլուխ մը, ոչ միայն իր ծրագիրն ավելի հիմնավորված է եւ գրեթե նույնն է, ինչ որ մեր համալսարաններու պահանջն է, այլեւ ավելի համալսարանական մակարդակի վրա է, քան էր: Ասիկա գեղեցիկ իրագործում մըն է մեզի համար, որովհետեւ մենք այսօր ամենեն շատ պետք ունինք հովիվներու, հովիվներ, որոնք եկեղեցական իրենց պատրաստությամբ երթան գյուղ եւ քաղաք եւ ամեն տեղ քարոզեն Ավետարանը, այն Ավետարանը, որ ստեղծեց մեր գիրը, մեր արվեստը, մեր գրականությունը, ստեղծեց Նարեկացիի նման Ձայնը:

Ես կաղոթեմ, որ եկեղեցականներու պատրաստությունը մեկ կողմեն, եւ դպրոցներու մեջ դասավանդությունը մյուս կողմեն, ստեղծեն մեր ժողովուրդի մեջ սերունդ մը, որ հավատարիմ ըլլա իր անցյալին, իր պատմության, մանավանդ՝ իր սկզբունքներուն:

Մենք ուրիշ սրբություն չունինք, բացի մեր 1700 եւ մեկ տարեկան եկեղեցին, մեր շարականի գեղեցիկ երգը, մեր եկեղեցում մարող մոմը եւ ծխան խունկը՝ մեր հոգիի գեղեցիկ այդ արտահայտությունները: Մենք չունինք ավելի գեղեցիկ պահեր, քան այն ժամերը, երբ ներկա կ՛ըլլանք հայկական պատարագին:

Ես միշտ կը հիշեմ Վահան Թեքեյանի «Եկեղեցին հայկական»-ը.

*Եկեղեցին հայկական ամեն քարի
տակ գետնի
Դեպի երկինք բարձրացող գաղտնի
ճամփա մը ունի:*

Այդ ճամփան դեպի Էջմիածին տանող ճամփան է: Ասիկա կ՛ըսեմ ոչ միայն ֆիզիկական իմաստով, այլ կ՛ըսեմ նաեւ հոգեւոր իմաստով: Միշտ այդ զանգակատունը նայելուն կ՛ըսեմ. «Տեսեք, թե Լուսավորիչն ինչպես փոխեց եկեղեցիի ճարտարապետությունն իսկ եւ փոխանակ կլոր գմբեթի մը, սրածայր գմբեթ մը բարձրացուց՝ վրան խաչը՝ ըսելու համար մեր ժողովուրդին, թե միշտ վեր նայեցեք, միշտ հավիտենականին նայեցեք, միշտ բարձրագույնին նայեցեք եւ պիտի տեսնեք Աստուծո զորությունը ո՛չ միայն շենքի մը գագաթին, այլ ձեր սրտի մեջ, ձեր զգացումին մեջ, ձեր անձնավորության մեջ:

Շարունակությունը՝ էջ 4

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ՍԲ. ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ Գ ՕՁՆԵՑԻ
(717-728)

Սկիզբը՝ 2003 թիվ 24

Հավանաբար 720 թվին Հովհաննես Օձնեցին, վերադառնալով Դամասկոսից, եկեղեցական ժողով գումարեց Դվինում: Ժողովին մասնակցեցին երեսունից ավելի եպիսկոպոս, Աշոտ պատրիկը եւ նշանավոր նախարարները: Գեղեցիկ ճառով հանդես եկավ կաթողիկոսը՝ անդրադառնալով իր կյանքի սկզբնական շրջանին, կաթողիկոս ձեռնադրվելուն, եկեղեցական բարեկարգություններին, ժամանակի խնդիրներին ու պետքերին: Այս բացման խոսքը, որպիսին չի հանդիպում նախորդ դարերում, վկայում է Հայոց հայրապետի մեծ արժանիքների մասին: Ճառի բովանդակությունը, իրոք, վկայում է կաթողիկոսի իմաստասիրական, աստվածաբանական եւ ծիսական հարցերում կաթողիկոսի ունեցած մեծ հմտությունը՝ ցույց տալով արարողական պաշտամունքի գաղտնի նշանակությունները բացատրելու նրա առանձնահատուկ ունակությունը:

Դվինի ժողովը 32 կանոն ընդունեց, որոնք տեղ են գտել թե «Կանոնագիրք Հայոց»-ում եւ թե ատենաբանության մեջ, որոնք հրատարակված են: Առաջին երկու կանոնները ուղղված էին եկեղեցականների եւ աշխարհականների արբեցության դեմ, որոնք զրկված էին հաղորդությունից, իսկ դրա մեջ համառող եկեղեցականները կարգալույծ էին արվում: Հաջորդ երեք կանոնները վերաբերում էին պսակին: Պսակն արգելվում էր կիրակնամուտին, Զատկի ճրագալույցին եւ Զատկի քառասունքից մինչեւ Հոգեգալուստ: Արգելվում էին նաեւ հարբեցողությունը, զեխությունը, եւ հրամայվում էր պարկեշտությամբ ընդունել պսակի եւ հաղորդության խորհուրդները: Պսակը հետաձգվում էր, եթե քահանան իմանար, որ կանոնական որոշումները չեն հարգված: Պսակին էին վերաբերում նաեւ ԺԵ եւ ԺԶ կանոնները: Զ եւ Է կանոններն անդրադառնում էին Մեծ պահքի եւ կիրակի օրերին, որպեսզի պատարագը չխափանվի, իսկ պահելը կամ լուծումները թողնվում էին յուրաքանչյուրի կամքին: Կանոնների համաձայն՝ մեռոնը պետք է օրհներ հայրապետը, իսկ եպիսկոպոսները՝ միայն Զատկի հինգշաբթի օրը: Քահանաները դրա իրավունքը չունեին: Նրանք կարող էին օրհնել միայն մկրտության ձեթը եւ այն էլ՝ ամեն անգամ զատ-զատ: Պատարագի սեղանը պետք է լիներ քարից եւ անշարժ, եւ ոչ փայտից եւ շարժուն: Քարից պետք է լինեին նաեւ մկրտության ավազանները: ԺԷ-ԻԴ կանոնները կարգավորում են ժամերգության խնդիրները, ԻԶ եւ Լ կանոնները ցույց էին տալիս Հայտնության ջրօրհնեքի եւ ութօրեքի ավետարանները: Մյուս կանոնները վերաբերում էին փայտե կամ որեւէ այլ նյութից պատրաստված խաչերին, որոնք կարող էին երկրպագվել միայն օրհնվելու եւ օծվելու դեպքում, իսկ օրհնվելու եւ օծվելու դեպքում պետք է պաշտպանվեին ամենայն նախանձախնդրությամբ, արգելվում էին հաղորդվել եւ կենակցել ամեն տեսակի հերետիկոսների հետ՝ հատկապես մծղնյացիների եւ պավլիկյանների, որոնք պետք է ենթարկվեին խոշտանգումների եւ ծանր պատուհասների, իսկ համառելու դեպքում՝ արտաքսվեին եկեղեցուց եւ այլն:

Օձնեցու կարեւոր գործերից եղավ Հայոց եկեղեցու կանոնական որոշումների հավաքումը մեկ գրքի մեջ, որ հայտնի է «Կանոնագիրք Հայոց» անունով: Այն հնարավորություն էր տալիս հոգեւորականներին դյուրությամբ կողմնորոշվել բազմաբնույթ խնդիրները լուսաբանելու հարցում: Այս աշխատանքը Հայոց կաթողիկոսը կատարեց անձամբ՝ ուղեցույց ունենալով Թեոդոսյան եւ Հուստինիանոսյան հայտնի ժողովածուները: Ժամանակագրական կարգով «Կանոնագիրք Հայոց»-ն ավելի հին է, քան Իսիդորոս Մերկատորի կազմածը, որն իններորդ դարի գործ է: Օձնեցու կազմած «Կանոնագիրք Հայոց»-ը, անշուշտ, մեզ չի հասել անփոփոխ ձեւով: Ավելի ուշ այն բազմաթիվ հավելումներ է ունեցել, որը միանգամայն տրամաբանական էր եւ բացատրելի: Սակայն նրա մեջ հայտնվել են նաեւ անվավեր հատվածներ, որոնք գրիչների կամայականության արգասիք են: Օձնեցու կազմածն ավարտվում է «Կանոնք Տեառն Յովհաննիսի Իմաստասիրի Հայոց կաթողիկոսի» հատվածով: Ինչ վերաբերում է կառուցվածքին, ապա այն առանձին գրվածքի նյութ է: «Կանոնագիրք Հայոց»-ը բազմաթիվ ձեռագրերի համադրությամբ եւ քննությամբ երկու հատորով հրատարակեց Վազգեն Հակոբյանը (Երեւան, 1964):

Մաղաքիա Օրմանյանն Օձնեցուն է վերագրում նաեւ «Գիրք թղթոց»-ի ստեղծումը, չնայած այդ մասին որոշակի տեղեկություններ չեն պահպանվել: Եվ պետք է խոստովանել, որ հայոց մեծ երախտավորի տեսակետն արժանի է լուրջ վերաբերմունքի, քանի որ այս աշխատանքն իր բնույթով շատ նման է նախորդ ժողովածուին, եւ ամենայն հավանականությամբ՝ դրա ստեղծման գաղափարը կարող էր ծնվել Հովհաննես Գ կաթողիկոսի հզոր ուղեղում: Համենայն դեպս, խոսք անգամ չի կարող լինել Մովսես Ցուրտավացուն «Գիրք թղթոց»-ի հեղինակ հռչակելու մասին, ինչպես կարծում են որոշ ուսումնասիրողներ:

Օձնեցու ծառայությունը մեծ է դավանաբանական եւ բարեկարգական խնդիրների պարզաբանման ասպարեզում: Նա թողել է մի քանի ճառեր, որոնցից երկուսն ուղղված են պավլիկյանության եւ երեւութականության դեմ՝ հերքելով դրանց վարդապետությունները, բացահայտելով մոլորությունները եւ դրանց ծագումնաբանական խնդիրները: Հայոց կաթողիկոսն այդ ճառերում հանդես է բերել Աստվածաշնչի եւ եկեղեցական գրականության մեծ քաջիմացություն, արտաքին կամ հեթանոսական հեղինակների երկասիրությունների լայն իմացություն, սուր եւ ճկուն միտք:

Օձնեցին Հայոց եկեղեցու ժամերգության կանոնավորողներից ու մեկնիչներից է, որը հետամուտ է եղել ոչ միայն ժամերգության կարգավորության բացահայտմանը, այլեւ ճոխացրել է այն եւ կատարելագործել: Մ. Օրմանյանի կարծիքով՝ բացի մեզ հասած զանազան հատվածներից, Հայոց հայրապետը, հարկավ, գրել է ընդարձակ մեկնություն ժամերգության մասին, որը սակայն մեզ չի հասել: Օձնեցին, հավանաբար, գրել է իր կանոններին համապատասխան աղոթքներ եւ հեղինակ է մի շարք ընտիր շարականների:

Շարունակությունը՝ էջ 5

Սբ. Ծննդյան տոնը Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնում

Հունվարի 6-ին Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին մեծ շուքով նշեց Սբ. Ծննդյան եւ Աստվածահայտնության հրաշափառ տոնը.

Հունվարի 5-ի երեկոյան, նախնյաց ավանդույթի համաձայն, խորհրդին հատուկ արարողակարգով վառվեցին տաճարի ջահերն ու կանթեղները, ապա վառվող մոմեր բաժանվեցին ներկա հավատավոր ժողովրդին: Երեկոյան ժամերգությունից ու սուրբգրային վերջին՝ Դանիելի թղթի ընթերցման ավարտից հետո բացվեցին Ավագ խորանի վարագույրները, ու սկսվեց Ճրագալույցի Սբ.Պատարագը՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետի հանդիսապետությամբ: Պատարագիչն էր Մայր Աթոռի դիվանապետ հոգեշնորհ Տ. Արշակ վրդ. Խաչատրյանը:

Ճրագալույցի Սբ. Պատարագի ավարտից հետո հանդիսավոր թափորն ուղղվեց դեպի Վեհարան՝ կատարելու Հայոց Հայրապետի նստավայրի տնօրհնեքը:

Հաջորդ օրը՝ առավոտյան ժամը 10.30-ին, հոգեւոր թափորը Վեհարանից շարժվեց դեպի Մայր տաճար՝ մատուցելու արդեն Հայրապետական Սբ. Պատարագը: Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Հայրապետին առընթերակա էին Վազգեն եւ Մովսես սրբազանները:

Պատարագի ընթացքում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն իր պատգամն ուղղեց համայն հայ ժողովրդին՝ փառք եւ գոհություն առաքելով առ Աստված՝ հայրենիքի խաղաղության, վերարթնացող հավատքի, Հայրենիք-Սփյուռք միասնության համար՝ միաժամանակ հայցելով Աստծո «ամենաառատ խնամքը եւ խաղաղարար ներկայությունը այնտեղ, ուր այսօր պատերազմ է, ավեր, ցավ ու տագնապ»: Սբ. Պատարագից անմիջապես հետո Նորին Սրբությունը կատարեց ջրօրհնեքի արարողություն՝ իբրեւ Քրիստոսի Մկրտության խորհրդանիշ:

«Լոյս ի լուսոյ» շարականի խորհրդախոր հնչյունների տակ Ավագ խորան բերվեց մյուռոնաթափ աղավնին: Ապա «Ով զարմանալի»-ի եւ «Այսօր ձայնն հայրական»-ի մեղեդիների ուղեկցությամբ Հայոց Հայրապետը կատարեց ջրօրհնեքի կարգը: Խաչի կնքահայրն էր ՀՀ ԱԳ նախարար Վարդան Օսկանյանը:

Եկեղեցու ավանդույթի համաձայն՝ սրբալույս մյուռոնով սրբալույս ջուրը բաժանվեց հավատացյալներին:

Սբ. Պատարագին եւ ջրօրհնեքի արարողությանը ներկա էին Հայաստանի Հանրապետության ԱԺ նախագահ Արթուր Բաղդասարյանը, պետական այլ պաշտոնյաներ, Գերագույն հոգեւոր խորհրդի անդամներ, Հայաստանում հավատարմագրված օտարերկրյա դիվանագետներ, բազմաթիվ հավատացյալներ:

Սրբազան Պատարագից հետո Վեհարանում տեղի ունեցավ պաշտոնական ընդունելություն:

Արամ ՃԱՏՈՒՐՅԱՆ
Գեւորգյան հոգեւոր ճեմարանի սան

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Հիսուս Քրիստոսի անվանակոչության տոնը՝ Մայր Աթոռում

Ամեն տարի հունվարի 13-ին, Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ եկեղեցին նշում է Հիսուս Քրիստոսի անվանակոչության տոնը:

Ըստ հրեական օրենքի՝ ծննդյան 8-րդ օրը Հիսուս, ինչպես նորածին ամեն մի արու զավակ, թլփատվեց եւ անվանակոչվեց: Այս մասին վկայում է Ղուկաս ավետարանիչը. «Եվ երբ 8 օրերը լրացան, եւ նա թլփատվեց, նրա անունը Հիսուս դրվեց, ինչպես հրեշտակի կողմից կոչվել էր, երբ դեռ չէր հղացվել մոր որովայնում» (Ղուկ. Բ 21): Հիսուս եբրայերեն բառ է, որ նշանակում է Փրկիչ: Հիսուս անվանը զուգահեռ Փրկչին տրվում է նաեւ Քրիստոս անունը: Այն հունարեն բառ է, որ նշանակում է Օծյալ եւ համապատասխանում է եբրայերենի Մեսիային:

Այս տոնին հայոց բոլոր եկեղեցիներում մատուցվում է Սուրբ Պատարագ, իսկ նախորդ օրը՝ երեկոյան ժամերգության ավարտին, կատարվում է նախատոնակի արարողություն:

Ավանդույթի համաձայն Մայր Աթոռում նույնպես մատուցվեց Սբ. Պատարագ: Պատարագիչն էր հոգեշնորհ Տ. Հովնան աբղ. Հակոբյանը:

Կարգալույծ է արվել Իրաքի թեմի հոգեւոր սպասավոր Տ. Արարատ քահանա Հովսեփյանը

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հունվարի 9-ի հայրապետական տնօրինությամբ կարգալույծ է հռչակվել Իրաքի թեմի հոգեւոր սպասավոր Տ. Արարատ քհն. Հովսեփյանը՝ հոգեւորականին անվայել վարքի եւ կեցվածքի համար: Այս որոշման համար հիմք են ծառայել Նորին Սրբությանն ուղղված Իրաքի թեմի հայոց առաջնորդ Տ. Ավագ արք. Ասատուրյանի եւ Իրաքի Ազգային Կենտրոնական Վարչության դիմումները:

Կարգալույծ արված հոգեւորականը դասվում է աշխարհականների շարքը եւ այսուհետ կկոչվի ավազանի անունով՝ Նորայր Հովսեփյան:

Վախճանվել է գերշ. Տ. Կյուրեղ եպիսկոպոս Գաբիկյանը

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը խորը ցավով տեղեկացնում է, որ 2003 թ. դեկտեմբերի 30-ին, երկարատեւ հիվանդությունից հետո, կյանքի 82-րդ տարում, վախճանվել է Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարքության Սբ. Հակոբյանց վանքի միաբան գերաշնորհ Տ. Կյուրեղ եպիսկոպոս Գաբիկյանը:

Ծնվել է 1921 թ. Երուսաղեմում: 1956 թ. ձեռնադրվել է կուսակրոն քահանա, 1976-ին օծվել է եպիսկոպոս: Սրբազան հայրը մեծ ավանդ է ունեցել տերունական սրբավայրերի վերանորոգման գործում: Նրա անմիջական ջանքերով է 1980 թ. վերանորոգվել Երուսաղեմի Սբ. Հարության տաճարի հայկական մասը: Նա երկար տարիներ եղել է Սբ. Թարգմանչաց վարժարանի տեսուչը: Նրան ճանաչում էին որպես Երուսաղեմի հնագույն մշակութային արժեքների մեծ գիտակ:

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, հանուն Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի միաբանության, ցավակցություն է հայտնել Երուսաղեմի Հայոց Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Թորգոմ արք. Մանուկյանին՝ աղոթելով սրբազան հոր հոգու հանգստության համար:

Հիշատակն արդարոյն օրհնությամբ եղիցի:

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍԲ. ԷՋՄԻԱԾՆԻ ՏԵՂԵԿԱՏՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

Նորոգենք մեր ուխտն Աստուծո հետ

Հարցազրույց Երեւանի պետական համալսարանի Աստվածաբանության ֆակուլտետի հիմնադիր-դեկան գերաշնորհ տեր Շահե արք. Աճեմյանի հետ

Սկիզբը՝ էջ 2

Այս է, ինչ որ կուզեի ըսել մեր գործին մասին եւ ավելցնել, թե ի սրտե կը մաղթեմ, որ ամեն տարի քայլ մը առաջ երթանք՝ մեր նոր սերունդի կրթության գործին մեջ, ամեն տարի նոր էջ մը բանանք անոնց առջեւ, եւ իրենք տեսնեն, թե, ինչպես կ'ըսե Խորենացին, փոքր ածու մըն ենք, բայց մեզ մոտ քաջության գործերը բնավ չեն պակսած եւ չպիտի պակսին:

- Գալով մեր հայրենիքին, սրբազա՛ն հայր...

- Այսօր ես կուզեմ մեր հայրենիքի մասին պարզ խոսք մը ըսել. մեր հայրենիքը մեզի համար սուրբ է, որովհետեւ մերն է: Երբ կերթանք ուրիշ երկիրներ, կը տեսնենք հսկայական մայրաքաղաքներ շինված եւ այլն եւ այլն, չենք զգար անոնց մեծությունը, ինչպես կ'զգանք մեր խեղճ գյուղին հրաշալի հոտը, մեր լեռներու այդ սիգապանծ գեղեցկությունը, մեր գետերու այդ ալիքներու հանած աղմուկը, ինչպես կոչված է, Սյունիքի Որոտանի որոտացող ալիքները: Եվ այդ բոլորը մեզի կը խոսին, որովհետեւ մերն են, մեր պատմությունն են, մեր քաջությունն են:

Եվ այսօր, երբ Աստված ուզեց, որ մեր սերունդը տեսնե մեր երկրին անկախությունը եւ տալ մեզի այնքան հայրենասիրություն եւ նվիրվածություն, որ մենք կարենանք 600 տարիներ հետո տեսնել բանակ մը՝ հայկական բանակ մը, որ հաղթական դուրս կուգա պատերազմի դաշտեն եւ նահատակներով չէ, որ կը պարծենա, այլ քաջերով ու ռազմիկներով: Նորոգենք մեր Ուխտը Աստուծո հետ, եւ այդ Ուխտեն պիտի ծնի ո՛չ միայն կառավարության ձեւով անկախություն, այլ իր հզորությամբ անկախ հայրենիք մը, անկախություն, որը պիտի իրագործե, ինչ որ մեր հայրերու երազը եղավ դարերով ու դարերով:

Այո՛, իշխանության փափագը կարեւոր է, պետք է ունենանք իշխանավորներ, պետք է, որ անոնք պայքարին աթոռի հասնելու համար: Սակայն այդ չէ երկրի նպատակը: Նպատակը այն է, որ հայը, երբ ուզե ծառայել իր երկրին, այդ ծառայությունը ըլլա ոչ թե աղմուկ հանելով, այլ աշխատանքով, նվիրվածությամբ եւ ներքին մղումով, զոհաբերությամբ:

Մենք շատ հաճախ մեր նահատակները կը հիշենք: Մենք եթե չունենայինք այսօր ազատ, անկախ Հայաստան, անոնց նահատակությունը գտած պիտի չըլլար մի մեծ երազ իրագործելու պարծանք: Անոնց արյունեն ծնավ այս երկիրը, եւ այդ նվիրվածությամբ պիտի զարգանա: Մեր երկիրը պիտի հառաջադիմե, մեր երկիրը պիտի տեսնե այն օրը, որ մեր հեռացած զավակները կամաց-կամաց վերադարձի ճամփան գտնեն, գան եւ մասնակցին մեր երկրի շինարարության: Եվ այդ ոգին է, որ պիտի հաղթե մեր բոլոր դժվարություններուն, մեր պարտականության զգացումը, թե ամեն հայ պարտի ձեւով մը մի նվեր տալ իր հայրենիքին՝ իր աշխատանքով, իր նվիրվածությամբ եւ իր օգնությամբ:

Մենք ցվրված ժողովուրդ մը չենք, մենք միացյալ ժողովուրդ մըն ենք: Ուրեմն, ո՛ւր ալ որ գտնվինք, ո՛ր երկրին մեջ, ո՛ր լեզվով ալ խոսինք, մեկ բան պիտի մեզի համար ըլլա գերագույն սրբություն, այն է, ինչպես բանաստեղծը կ'ըսե, որ մեզի հայ կ'ըսեն: Հայ ենք մենք ո՛չ միայն մեր ներքին գիտակցությամբ, ո՛չ թե միայն մեր զգացումներով, ո՛չ թե միայն մեր հայրենասիրությամբ: Մենք հայ ենք, մանավանդ, որովհետեւ հպարտ ենք մենք մեզմով, եւ այդ հպարտությունը պետք է ամեն ձեւով արդարացնենք:

Եվ այդ արդարացումը պիտի կերտե մեր նոր պատմությունը, եւ մեր նոր պատմությունը մեր բոլոր դժվարություններով հաղթելու պատմությունը պիտի լինի:

Սիրելի հայորդիներ, Ամանորի եւ մեր Հիսուս Քրիստոսի Սուրբ Ծննդյան տոնի առիթով ես կուզեմ մաղթել բոլորիդ, որ ամեն բանե առաջ աղոթեք եւ խնդրեք Աստուծմե, որ տեր ըլլա մեր բոլոր ճիգերուն, մեր բոլոր երազներուն, եւ մենք նայինք մեր ապագային լավատեսությամբ եւ վստահությամբ:

Աստված պահե մեր ժողովուրդը, Աստված բոլորիդ տա, ինչ որ խնդրեք Իրմե, եւ դուք ձեր խնդրանքներին մեջ վստահ եղեք, թե Աստված մեզի հետ է եւ մեզի հետ պիտի ըլլա հավիտյանս: Ամեն:

Հարցազրույցը վարեց
Վարուժան ՈՍԿԱՆՅԱՆԸ

> *«...Եւ յաստուածային ներհեղմամբ շնորհաց այնքան առատացաւ յարդիւնս բանից մինչ զի համարձակիմ ասել. թէ զաղօթական բանս իւր արար համառօտարան իմն Աստուածաշունչ եւ իբր երկրորդ Աւետարան»:*
>
> *Հակոբ պատրիարք Նալյան*

ՆԱՐԵԿ ԱՂՈԹԱԳԻՐՔԸ

Եկեղեցածիսական մատյան է

Սուրբ Գրիգոր Նարեկացու ստեղծագործությունը՝ «Նարեկը», դարերի հոլովույթում բնորոշվել է միեղեն եզրույթով՝ աղոթագիրք, ինչը հարազատ արտահայտիչն է Մատյանի իսկ բովանդակության: «Նարեկն» ստեղծվել է որպես «ի խորոց սրտի խօսք ընդ Աստուծոյ»: Այն Արարչի եւ արարածի միջեւ կենսական զրուցարան է, որում, ինքնին, ենթադրելի են զանազան բնույթի խոսակցություններ, բազմազան խնդիրների առաջադրում եւ դրանց համար հարկավոր պատասխանների ու լուծումների ակնկալություն: Այսուհանդերձ, Նարեկյան խոսքն Աստծո հետ ոչ թե հախուռն է, ոչ թե բազմանպատակ (թեեւ, ինչպես նշեցինք, զանազան խոսակցություններ են ենթադրվում), այլ ունի մեկ նպատակ, մեկ առաքելություն, որովհետեւ այդ խոսակցությունները, որպես տարբեր ուղիներ, հանգուցալուծվում են մեկ վայրում, մեկ նպատակակետում, որ է՝ «Գիրք սրբոյս Գրիգորի՝ է՛ նիւթ եւ պատճառ դարձման մեղաւորաց, եւ ուրախութեան Ամենասրբոյ Երրորդութեան» (Հակոբ պատրիարք Նալյան): Այսինքն՝ «Նարեկ» աղոթագիրքն իր խոսքաբանությամբ մարդ արարածին «շարժէ... ի զղջումն», որն էլ, Տերունի խոսքի համաձայն, մեծ ուրախություն է պարգեւում Երկնավոր Թագավորին (հմմտ. Ղուկ. ԺԵ 7):

Համաձայն քրիստոնեական մեր ուղղափառ վարդապետության՝ եկեղեցու՝ հավատացյալների միության կյանքում գոյություն ունի երկու կենսակերպ՝ ընդհանրական եւ առանձնական: Այս երկուսը, ըստ ինքյան, հոգեւոր կյանքի յուրօրինակ դրսեւորումներ են: Ինչպես որ ներդաշնակ կարգավորությամբ է արարված համայն տիեզերքը, այնպես եւ կարգավորյալ է եկեղեցու ընդհանրական ու առանձնական հոգեւոր կյանքը. հոգեւոր կյանքում որեւէ անկանոնություն չի՛ կարող լինել, քանզի աններդաշնակության թեկուզ մեկ նշանախեցի իսկ առկայությունն ինքնին քաոսի պատճառ պիտի լինի: Իսկ քաոսային վիճակը բնավ չի՛ կարող խաթանել մարդկային հոգու փրկագործումը: Հետեւաբար, այն, որ Տիրոջ համբարձումից հետո աշխարհ առաքվեց Ճշմարտության Հոգին՝ Ամենասուրբ Երրորդության երրորդ Անձ Սուրբ Հոգին, հետապնդում է հավատքի ճշմարտության անեղծանելիությամբ՝ հոգեւոր կյանքի անխաթարությունն ու իսկությունը, որոնց համաձայն՝ միայն մարդը կարող է փրկվել, հավիտենական փրկությունը ժառանգել:

Ճշմարտության Հոգու առաքելության անդաստանն էլ եկեղեցու կյանքն է, որտեղ ամենայն ինչ պիտի հաստատվեր ճշմարտապես ու իմաստությամբ, եւ այդ ամենը պետք է հաստատվեր ոչ այլ կերպ, եթե ոչ եկեղեցում առկա ընտիր անոթների՝ շնորհընկալ հայրերի ու վարդապետների միջոցով: Ահա եւ աստվածային ներշնչմամբ եւ «յաստուածային ներհեղմամբ շնորհաց»՝ եկեղեցական հայրերի ու վարդապետների կողմից կառուցվեցին, կարգվեցին, կուտակվեցին ու դիզվեցին զանազան աստվածաշունչ (այսինքն՝ Սուրբ Հոգու ներշնչանքով գրված - Ա. Ք.) գրվածքներ, կանոններ ու կարգեր, որոնք հիմնարկեցին անխորտակելի շինվածքը քրիստոնյայի թե՛ ընդհանրական եւ թե՛ առանձնական հոգեւոր կյանքի: Հոգեւոր կյանք, որտեղ չկա՛ որեւէ անճշտություն եւ սխալմունք: Հոգեւոր կյանքի շինվածք, որի հենքն ու առանցքն «ի խորոց սրտի խօսքն» է Արարիչ Աստծո հետ: Եվ աղոթական այս առանցքը եկեղեցական հայրերի կամայականությունը չէ, սա պատգա՛մ է աստվածային, սա հրահա՛նգ է առաքելական. «Արթուն կացեք այսուհետեւ, ամեն ժամ աղոթք արեք»,- պատգամում է Քրիստոս Աստված (Ղուկ. ԻԱ 36), «Հաճախ աղոթեցեք՝ աղոթքի մեջ արթուն մնալով գոհությամբ»,- հրահանգում է սբ. Պողոս առաքյալը (Կողոս. Դ 2): Արդ, «յամենայն ժամ աղօթս արարէք», «զի մի՛ անկանիցիք ի փորձութիւն», քանի որ «ո՞չ ապաքէն իբրեւ զփորձութիւն են վարք մարդոյ ի վերայ երկրի» (Յոբ Է 1):

Սբ. Գրիգոր Նարեկացին ոչ միայն նշանավոր է նրանով, որ ապրել է սրբակենցաղ կյանքով, ոչ միայն այն բանի համար, որ դրանով իսկ հայ ժողովրդի կողմից ճանաչվել է սուրբ, այլեւ Հայոց եկեղեցու կողմից դասվել սրբոց շարքում, քանի որ նա նաեւ եկեղեցական հայր է եւ վարդապետ (տե՛ս Շնորհք եպս. Գալուստյան (Պատրիարք Կ. Պոլսո), «Տեղիք աստուածաբանութեան», Երուսաղէմ, 1993, էջ 27, 29): Հետեւաբար, նրա ստեղծագործությունները եկեղեցու կողմից ճանաչվել են աստվածաշունչ եւ դիտվել են օգտակար «վարդապետության, հանդիմանության, ուղղելու եւ արդարության մեջ խրատելու համար, որպեսզի կատարյալ լինի Աստծո մարդը՝ ամրացած բոլոր բարի գործերի համար» (Բ Տիմոթ. Գ 16-17): Եթե սբ. Գրիգոր Նարեկացու ամբողջական ժառանգությունը համարվել է աստվածային ներշնչմամբ եւ երկնառաք շնորհների ներգործությամբ ստեղծված, ապա ուրեմն «Ողբերգության մատյանը» եւս, որ սրբի ստեղծագործությունների թագն ու պսակն է, միանշանակ գրվել է Սուրբ Հոգու ներշնչումով, ինչի մասին եւ վկայում է հենց ինքը՝ սբ. Գրիգոր Նարեկացին: Այսուամենայնիվ, այստեղ մենք բնավ չենք անտեսում սբ. Գրիգոր Նարեկացու անհատական մասնակցությունն աղոթագրքի գրության գործընթացում. ինչպես Աստվածաշունչ մատյանի գրքերը գրվեցին Աստծո ներշնչմամբ, սակայն զանազան հեղինակների կարողությանց (անհատական, հոգեբանական եւ ինքնատիպ գրական առանձնահատկություններ) համաձայն, այնպես եւ «Նարեկը» ծնվեց սբ. Գրիգոր Նարեկացու ներաշխարհից, բայց Բարձրյալի գործակցությամբ, զորակցությամբ եւ առաջնորդությամբ. «Զսկսեալս իմ դու կատարեա՛, եղիցի՛ Հոգի Քո խառնեալ ի սա, շունչ զաւրութեան Մեծիդ միացի՛ ի Քո ինձ շնորհեալ ստեղծաբանութիւնս: Զի Դու տաս զաւրութիւն վհատեալ սրտից եւ ընդունիս փառս յամենեցունց»:

Հնարավոր թյուր ընկալումը բացառելու համար հարկ ենք համարում նշել, որ երբ եկեղեցական հայրերի ու վարդապետների գրվածքների պարագայում գործածում ենք «աստվածաշունչ» եզրը կամ «Սուրբ Հոգու ներշնչանքով գրված» արտահայտությունը, ապա ի նկատի ունենք այն, որ դրանք թեեւ մարդկային «մտաց երկունք» են, սակայն ստեղծվել են Սուրբ Հոգու շնորհաց ներգործությամբ՝ ի սպաս եկեղեցու հոգեմտավոր լուսավորության եւ պայծառության, իսկ Սուրբ Գրքի աստվածաշունչ լինելու մեկնաբանությունն այն է, որ հեղինակներն իրենց «սեպհական ոճով..., իրենց ընտանի օրինակներով՝ իրենց յատուկ եղած բացատրութեամբք եւ բառիւք իսկ» գրեցին «Աստուծոյ առ մարդ յայտնել ուզած ամեն ճշմարտութիւնները, ինչպէս նաեւ Իր կամքը», ըստ այսմ՝ Սուրբ Գիրքն է՛ «բան Աստուծոյ եւ Աստուածային յայտնութիւն» ի փրկություն ամեն մի հավատացյալ անձնավորության:... Ուղղափառ մեր վարդապետության համաձայն՝ եկեղեցական հայրերի ու վարդապետների բոլոր գործերը գալիս են «լցուցանելու զպէտս կարեաց» եկեղեցու հոգեւոր կյանքի: Եկեղեցական այդ գրվածքներում կան որոշ մասյաններ ու ժողովածուներ, որոնք կիրառվում են եկեղեցու ընդհանրական աստվածպաշտության ընթացքում: Այդ մասյանները հայտնի են որպես եկեղեցածիսական (զոր օրինակ՝ «Ճաշոց», «Մաշտոց» եւն), որոնցով կարգավորվում եւ կատարվում են եկեղեցու ընդհանրական աղոթքները, խորհրդակատարությունները, սրբազան արարողությունները: Եկեղեցական մասյաններ էլ կան, որոնք կոչված են այլեւայլ գործառույթների («Տոնացույց», «Տաղարան» եւն):

Շարունակությունը՝ էջ 7

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ՍԲ. ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ Գ ՕՁՆԵՑԻ

Սկիզբը՝ էջ 3

726 թվին Հովհաննես Օձնեցին գումարեց Մանազկերտի ժողովը, որի նպատակը հայոց եւ ասորվոց միջեւ տեղ գտած ընդհարումներին վերջ տալն էր: Մեջտեղ էր եկել Սեւերոսի եւ Հուլիանոսի տարածայնության հետեւանքով երկփեղկված ապականության խնդիրը՝ անգամ միաբնակների շրջանում: «Ի հարկէ» կամ «ի կամաց» ապականության տարբերության խնդիրն այնպես աղավաղվեց Սեւերոսի եւ Հուլիանոսի հետեւորդների կողմից, որ սեւերյաններն հանգեցին աստվածաչարչարության, իսկ հուլիանյանք՝ երեւութականության, որոնցից առաջինը տարածվել էր ասորիների, եւ երկրորդը՝ հայերի շրջանում: Երկու կողմերի հոգեւոր առաջնորդներն աշխատում էին ուղղափառ վարդապետության սկզբունքները ճշտել, քանի որ երկու ասորի հոգեւոր այրեր՝ Բարշապուհ կամ Բարխադբըշաբբա Նփրկերտցի քահանան եւ Գաբրիել Բեթեզրացի սարկավագը սխալ գրություններով եւ սուտ ամբաստանություններով վիճակն այնպես էին բարդացրել, որ անհրաժեշտ էր կարգավորել երկու եկեղեցիների միջեւ եղած հարաբերությունները: Ասորվոց Աթանաս Գ Անտիոքացի պատրիարքը եւ Հովհաննես Գ Օձնեցի Հայոց կաթողիկոսը նամակագրություն հաստատեցին, որի արդյունքում էլ ծագեց եկեղեցական ժողով գումարելու խնդիրը: Սկզբում նախատեսվում էր ժողովն անցկացնել Արզոնում կամ Արզնում, սակայն Արմինիայի ոստիկան Վալիդի կամ Վլիթի հարկադրանքով որոշվեց ժողովատեղի դարձնել Ապահունյաց գավառի Մանազկերտ քաղաքը: Ժողովին մասնակցեցին Հայոց կաթողիկոսը՝ 23 եպիսկոպոսներով եւ 8 վարդապետներով, եւ ասորվոց պատրիարքը՝ 6 եպիսկոպոսներով: Հայկական կողմից մասնակցեցին Հարքի Աղբեոս, Ոստանի Թադեոս, Մամիկոնեից Սահակ, Բասենի Հեսու, Տայոց Սարգիս, Բզնունյաց Թեոդորոս, Արշամունյաց Թեոդորոս, Արշարունյաց Գրիգորիս, Աստղկունյաց Ներշապուհ, Ամատունյաց Հաբել, Ռշտունյաց Դավիթ, Արծրունյաց Հովսեփ, Վանանդի Գրիգոր, Խորխոռունյաց Նարկիսոս, Գողթնի Եսայի, Գնունյաց Հովհաննես, Ռոտակաց Գեորգ, Բագրատունյաց Հովսեփ, Բագրեւանդի Միքայել, Ապահունյաց Երեմիա, Մարդաղի Սողոմոն եւ Արզնի Գաբրիել եպիսկոպոսները եւ Խոսրովիկ Թարգմանիչ, Դավիթ Սուփրի, Սողոմոն Մաքենոցաց, Ռափայել Վանացերեց, Սիմեոն, Հովհաննես քորեպիսկոպոս, Տարոնի Գրիգոր, Սահակ Մանդակունի վարդապետները: Հիշատակվում է նաեւ Սասնո Սարգիս եպիսկոպոսը: Ասորական եկեղեցին ներկայացնում էին Եդեսիայի Կոստանդին, Խառանի Շմավոն, Գերմանիկեի Թեոդորոս, Նփրկերտի Աթանաս, Գարայի Սիմոն, Սամոսատի Թեոդորոս եպիսկոպոսները: Նրանց հետ Մանազկերտ էր եկել նաեւ նշանավոր Խայան Տանուկյան, որը պետք է որ աստվածաբան վարդապետ լիներ: Հայոց եկեղեցու կողմից հմուտ աստվածաբաններ էին Օձնեցին, Խոսրովիկ Թարգմանիչը եւ Գրիգորիս Արշարունին: Եղել են նաեւ նշանավոր քահանաներ ու վանականներ, որոնց անունները պատմությունը չի պահպանել: Նախարարների մասնակցության մասին հիշատակություն չկա:

Մանազկերտի ժողովի գլխավոր նպատակն ապականության ծայրահեղությունների, աստվածաչարչարության ու երեւութականության հերքումն էր եւ ուղիղ դավանության սկզբունքների ճշտումը: Դրանց համեմատ էլ կազմվեցին ժողովի կանոնները: Հավատո դավանություն ներկայացրեցին ասորվոց պատրիարքը եւ հայոց կաթողիկոսը: Վերջինիս ներկայացրածը նման էր սովորական հանգանակի եւ միայն Քրիստոսի մարդեղության հարցում՝ կրից եւ ապականության կետերը մատուցում էր ընդարձակորեն, եւ վերջում ավելացված էին 10 նզովք, որոնք ընդունվեցին ժողովի կողմից: Ժողովը նզովեց թե՛ հուլիանյաններին եւ թե՛ սեւերյաններին:

Մանազկերտի ժողովի քննարկած կարեւոր խնդիրներից մեկն էլ քաղկեդոնականության հարցն էր: Երկու եկեղեցիներն էլ հռչակեցին իրենց հակաքաղկեդոնիկ բնույթը եւ հերքեցին քաղկեդոնականությունը: Ժողովում նաեւ խոսվեց Ծննդյան տոնը դեկտեմբերի 25-ի՞ն, թե՞ հունվարի 6-ին կատարելու, սուրբ խորհրդի հացի խմորո՞վ, թե՞ անխմոր, բաժակի ջրախա՞ռն, թե՞ անապակ լինելու մասին, որոնց խնդրում ասորիները տարբերվում էին հայերից: Սակայն Հայոց եկեղեցին, ի դեմս Օձնեցու, անխախտ թողեց իր հնավանդ ծեսերը: Այլ խոսքով՝ երկու եկեղեցիների միջեւ մի շարք հարցերում տարածայնություններ մնացին: Քննվեցին նաեւ դավանաբանական մի քանի այլ խնդիրներ:

Մանազկերտի ժողովը սբ. Հովհաննես Օձնեցի կաթողիկոսի, փաստորեն, կարապի երգն էր, որովհետեւ դրանից հետո այլեւս նշանավոր դեպքեր չեն արձանագրված: Կյանքի վերջին շրջանում նա առանձնացավ իր ծննդավայր Օձունում՝ իր համար բնակատեղի ընտրելով մի փոքր հեռու գտնվող Սոթից լեռը, ուր նա մեծ եկեղեցի էր կառուցել: Նա անցավ ճգնավորական կյանքի՝ ընկերակից ունենալով Գեւորգ Սքանչելագործ եւ Մաթեոս Խոտաճարակ վարդապետներին եւ այլ մենակյացների: Նա, ինչպես արդեն նշել ենք, մահացավ 728 թվին՝ մեծ հռչակ բերելով Հայոց եկեղեցուն: «Յայսմաւուրք»-ը նրա հիշատակը դնում է ապրիլի 17-ին, այլ խոսքով՝ այդ օրը կարող է նրա մահվան օրը լինել: Թաղման տեղը հիշված չէ, սակայն ժողովուրդը նրա գերեզմանը՝ որպես ուխտատեղի, համարում է Արդվի գյուղը՝ Օձունի արեւմտակողմում:

Հովհաննես Գ Օձնեցու օրոք մյուս գերիների հետ Հայաստան վերադարձավ նաեւ Գողթնի Խոսրով իշխանի որդի Վահանը: Վերջինս ընդունել էր իսլամը, եւ Օմար Բ-ն չէր կամենում իր դիվանադպիրին թույլատրել վերադառնալ Հայաստան: Համոզելով, որ գնում է միայն իր հայրենի տիրույթի վիճակը պարզելու, դրան տիրելու եւ գործակալ նշանակելու նպատակով եւ որ դրանից հետո վերադառնալու է՝ Վահանը ստացավ խալիֆի համաձայնությունը: Օմար Բ-ն նրան հատուկ հրովարտակով հանձնեց Գողթնը: Հայաստանում լսելով խալիֆի մահվան մասին՝ նա այլեւս որոշեց չվերադառնալ Արաբիա եւ իսլամը թողնելով՝ վերադարձավ քրիստոնեության: Ամուսնացավ Սյունյաց իշխանադստերից մեկի հետ, որի անունը հայտնի չէ: Այսպես նա ապրեց խաղաղության մեջ առնվազն մեկ տասնամյակ՝ մինչեւ նահատակվելը:

Բաբկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՎ ՊԱՐՍԿԱ-ՀՌՈՄԵԱԿԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐՇԱԿ II-Ի ՕՐՈՔ

Հռոմի եւ Պարսկաստանի միջեւ 359 թվականին վերսկսված պատերազմում Մեծ Հայքի թագավորության դիրքորոշումը կարեւոր էր, քանի որ, ինչպես ցույց էր տվել պատմական փորձը, Հայաստանը, իր կամքից անկախ, ներքաշվելով դրանում՝ դառնում էր հակամարտող տերությունների ռազմական բախումների թատերաբեմ՝ իր ողջ բացասական հետեւանքներով: Արշակ թագավորը ձգտում էր կասեցնել պատերազմական գործողությունների ծավալումը Հայկական լեռնաշխարհում:

Այս անգամ պատերազմի ասպարեզ է դառնում Հյուսիսային Միջագետքը: Պարսկական զորքը պաշարում է Ամիդ քաղաքը: Շապուհ II-ը դիմում է Արշակի օգնությանը: Արշակը համաձայնվում է եւ հրաման տալիս սպարապետ Վասակ Մամիկոնյանին զորագունդ հավաքել: Վասակ Մամիկոնյանը կատարում է թագավորի հրամանը. նա ընտիր ռազմիկներից, անվրեպ ու ուժեղ նետաձիգներից կազմակերպում է լավ սպառազինված մի զորք:

Արշակ թագավորը բազմաթիվ նախարարների հետ Աղձնիքի վրայով մտնում է Արվաստան: Հայոց զորքը պարսիկներից շուտ է հասնում մարտադաշտ եւ բանակ դնում Մծբին քաղաքի դիմաց: Հռոմեական զորքն արդեն բանակել էր հակառակ կողմում: Հայոց զորքը, չսպասելով պարսից զորքի գալուն, կամենում է առանց նրանց հարձակվել կայսերական զորքի վրա, պատերազմի գործն ինքնուրույն գլուխ բերել: Արշակ թագավորն էլ թույլ է տալիս սկսել պատերազմի գործը: Վասակ սպարապետը նախապատրաստում է Հայոց զորքը եւ, ինչպես Բուզանդ պատմիչն է անվանում, Այրարատյան բանակով հարձակվում հռոմեական զորքի վրա ու հաղթում:

Մծբինի ճակատամարտից հետո Արշակ թագավորն իր զորքով սպասում է այնտեղ, մինչեւ հասնում է պարսից Շապուհ թագավորը՝ իր անթիվ-անհամար զորքով: Պատմիչի խոսքով ասած՝ երբ նա գալիս ու տեսնում է հայկական զորքի քաջարի գործը, այն է, որ ճակատ էին կազմել, պատերազմը վարել, հաղթություն տարել եւ ամեն ինչ վերջացրել, շատ ու շատ է զարմանում. հայոց Արշակ թագավորին մեծապես պատվում, ինչպես եւ բոլոր հայոց մեծամեծներին ու հայոց Վասակ սպարապետին:

Այնուհետեւ Շապուհ արքան սկսեց խոսել իր զորքի հետ, թե «ինչպիսի վայելուչ պարգեւներ կամ ինչպիսի հասուցում կարող ենք մենք հասուցել հայոց այս Արշակ թագավորին, որ այսպիսի գործ գործեց, այսպիսի քաջություն ցույց տվեց, այսպիսի թշնամու ջարդեց, այսպիսի պատերազմ մղեց, այսպիսի ճակատամարտում հաղթեց, մեզ համար այսպիսի անուն վաստակեց... Հայոց թագավորը իր զորքով մեր փոխարեն կռվի դուրս գալով՝ այնպիսի՛ քաջություն գործեց, որ ուրիշ ոչ ոք չէր կարող գործել: Արդ՝ ինչպիսի բարիքներ պետք է մենք նրան հասուցենք»: Պարսից նախարարները պատասխանում են Շապուհին՝ ասելով. «Ինչ որ կամենաս, ինչով որ կամենաս՝ կարող ես հաճել նրան»: Շապուհը պատասխանում է. «Այդ, ինչ որ դուք եք ասում՝ սեր չէ. եկեք անքակտելի սեր հաստատենք հայոց Արշակ թագավորի հետ, այնպես որ մինչեւ վերջն անբաժան մնա մեզանից: Ես հայոց Արշակ թագավորին կնության տամ իմ դուստրը եւ այնպիսի մեծ կալված տամ նրան, որ Հայաստանից մեզ մոտ գալիս, մինչեւ մեզ մոտ հասնի, Հայաստանից Տիզբոն իր կալվածում իջեւանի: Իսկ Վասակ զորավարին կամ մյուս մեծամեծներին ու զորապետներին տանք ոսկի, արծաթ, կերպաս եւ մարգարիտ»: Պարսից թագավորի մեծամեծներն ու խորհրդակիցները հավանություն են տալիս այս խորհրդին եւ հաստատում նրա խոսքերը:

Շապուհը ցանկանում է Հայոց Արշակ թագավորին համոզելով տանել Տիզբոն եւ այնտեղ մեծ փառքով նրան իրեն փեսայացնել: Սակայն, ինչպես պատմիչն է ասում, Արշակ թագավորը եւ իր ողջ զորքը ձանձրալի են համարում այդքան երկար ճանապարհ գնալը. նրանք հայ մարդու բնական սովորությամբ՝ պիտի կարոտեին իրենց տուն ու տեղը: Իսկ երբ Փառանձեմ թագուհու հայրը՝ Սյունյաց գավառի նահապետ Անդովկն իմանում է, որ Պարսից Շապուհ թագավորն ուզում էր իր աղջկան կնության տալ Հայոց Արշակ թագավորին, շատ է վախենում. նրա սիրտը կասկած է ընկնում: Հասկանում է, որ եթե Արշակը կին առնի Պարսից թագավորի դուստրը, ապա իր դուստր Փառանձեմը անարգություն կկրի:

Ուստի Անդովկը սկսում է մտածել երկու թագավորների մերձեցումը խափանելու մասին: Նա տարբեր միջոցներով լուր է տարածում, թե Շապուհը մտադիր է բռնել ու սպանել Արշակին: Երբ Արշակն իմանում է այդ մասին, խորհուրդ է անում իր խորհրդականների հետ եւ մի գիշեր վեր կենում եւ հայոց բանակում եղած մարդկանց հետ ձի նստում ու փախչում՝ վերադառնալով Միջնաշխարհ:

Երբ այս ամենի մասին իմանում է Շապուհը, իր ավագ մեծամեծներից շատերին ուղարկում է Հայոց թագավորի հետեւից՝ սիրո ու միաբանության երդումով, որպեսզի նա ետ դառնա եւ միասին քննեն հանգամանքներն ու պատժեն մեղավորներին: Սակայն Հայոց արքան չի կամենում լսել Շապուհին եւ չի վերադառնում Պարսկաստան: Արշակը, չհավատալով Շապուհի խոսքին, մերժում է նրա առաջարկը, որով էլ խախտվում է հայ-պարսկական ռազմական դաշինքը: Ինչպես Փավստոս Բուզանդն է գրում, այդ օրից սկսած պատերազմ, կռիվներ ու ճակատամարտեր ծագեցին Հայոց Արշակ եւ Պարսից Շապուհ թագավորների միջեւ:

Հռոմեական զորքը մեծ կորուստներ է կրում պարսիկների հարձակումներից: Կոստանդիոս II կայսրը գալիս է Արեւելք՝ գլխավորելու պայքարը: Նրա հրավերով Արշակ II-ը մեկնում է Կապադովկիայի Կեսարիա քաղաքը: Մեծ պատիվներով Կոստանդիոսն ընդունում է նրան: Արշակն ու Կոստանդիոսը վերականգնում են հայ-հռոմեական դաշինքը, որն ամրապնդվում է Արշակի եւ Կոստանդիոսի մահացած եղբոր նշանածի՝ Օլիմպիայի ամուսնությամբ: Փառանձեմ թագուհին, սակայն, չի կարողանում հաշտվել այս իրողության հետ: Նրա ծառաներից մեկը թունավորում է Օլիմպիային, ինչը եւ բացասաբար է ազդում արդեն հայ-հռոմեական հարաբերությունների վրա:

Պարսկա-հռոմեական պատերազմն ավարտվում է հռոմեացիների պարտությամբ: Հուլիանոս կայսրը (361-363 թթ.) թեեւ իր զորքերով գրեթե հասել էր մինչեւ Պարսկաստանի մայրաքաղաքը՝ Տիզբոն, սակայն պարտվում է եւ վերքերից մահանում: Մովսես Խորենացին պատմում է. «Այս բոլորից հետո ամբարիշտ Հուլիանոսը փորից վիրավորվելով սատկում է Պարսկաստանում, ինչպես արժան էր նրա չար խորհուրդների համար: Նրա զորքը ետ դարձավ, թագավոր ընտրելով Հոբիանոսին, որը ճանապարհին վախճանվեց՝ Բյուզանդիոն չհասած»:

Շապուհի եւ Հովիանոս կայսեր (363-364 թթ.) միջեւ 363 թ. կնքված պայմանագրով Մեծ Հայքի հարավային հինգ գավառները, Մծբին քաղաքը եւ Հյուսիսային Միջագետքի մի քանի բնակավայրեր անցնում են Սասանյանների իշխանության տակ: Նույն պայմանագրով կայսրն այլեւս չէր օգնելու Հայոց արքային՝ ընդդեմ Սասանյանների: Ըստ Փավստոս Բուզանդի հաղորդման՝ կայսրը Շապուհին վստահեցրել էր. «Եթե կարող ես՝ հաղթիր նրանց եւ քո ծառայությանդ ենթարկիր, ես նրանց օգնության չեմ գա»: IV դարի հռոմեացի պատմիչ Ամմիանոս Մարկելլինոսն այդ պայմանագիրը որակել է որպես «ամոթալի պայմանագիր»:

Եվ այսպես, Մեծ Հայքի թագավորության զորքերը Հայոց արքա Արշակի եւ սպարապետ Վասակ Մամիկոնյանի գլխավորությամբ մտան մի քանի տարի տեւած պայքարի մեջ՝ Հայաստան ներխուժող Սասանյանների զորքերի դեմ եւ առաջին իսկ ճակատամարտերում հաղթանակներով պսակեցին Հայոց զենքը:

Էդուարդ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՆԱՐԵԿ ԱՂՈԹԱԳԻՐՔԸ

Եկեղեցածիսական մատյան է

Սկիզբը՝ էջ 4

Միով բանիվ՝ եկեղեցածիսական մատյանների առկայությունը եկեղեցու ընդհանրական հոգեւոր կյանքում, ինչպես արդեն վերը նշեցինք, հետապնդում են նախ եւ առաջ խիստ կարի կարգավորություն, ինչպես նաեւ՝ հավատացյալ անձնավորության եկեղեցագործում:

Ինչպես ընդհանրական հոգեւոր կյանքում, այնպես եւ առանձնականի պարագայում հարկավոր է հստակություն, կարգավորություն: Եվ սա հրամայական է, քանի որ թե՛ ընդհանրական եւ թե՛ մասնավորապես առանձնական հոգեւոր կյանքում առկա են այնպիսի երեւույթներ ու ապրումներ, որոնք հիմնականում աներեւույթ են, հետեւապես հարկավոր են այնպիսի միջոցներ, որք հնարավորություն պիտի տան դրանք ճանաչելու, որպեսզի հոգեւոր կյանքում ներդաշնակ առաջընթացությունը մշտապես լինի բնականոն:

Հոգեւոր կյանքում ամենից էականն զգուշավորությունն է ու նրբանկատությունը, հակառակ դեպքում աներեւույթ թշնամու հարձակումները կարող են շեղել հոգեւոր ջանքերը եւ ոչ միայն ի դերեւ հանել առաջընթացության բոլոր արդյունքները, այլեւ հեռացնելով ճշմարիտ ճանապարհից՝ մոլորեցնել եւ խելացնորության հասցնել:

Ահա այս նկատառումով է, որ եկեղեցական հայրերն ու վարդապետներն աստվածային տեսչությամբ եւ իրենց հատուկ իմաստությամբ գրեցին տարբեր խրատներ, ճառեր, քարոզներ ու մեկնաբանություններ, որոնցով, իրենց իսկ հոգեւոր կենսափորձից

ելնելով, սահմանեցին կարգեր ու կանոններ, որոնք անհրաժեշտ են քրիստոնյայի առանձնական հոգեւոր կենսակերպի համար:

Եվ քանի որ, ինչպես նշել ենք, նաեւ առանձնական հոգեւոր կյանքի առանցքն աղոթքն է, ուստի եկեղեցական հայրերն ու վարդապետները ձեռնամուխ եղան եւս մեկ օրհնյալ գործի. նրանք իրենց աղոթքները գրառեցին, որպեսզի հոգեւոր կյանքի դժվարին ու փորձանաշատ ուղիով ընթացողների համար այդ աղոթքները լինեն լուսատու ջահեր ու կանթեղներ:

Եկեղեցական հայրերի կողմից մեզ ավանդված աղոթքները շատ-շատ են ու բազմաբովանդակ, սակայն նրանց մեջ, ինչպես նշում է Պողոս պատրիարք Ադրիանուպոլսեցին՝ «արեգակի պես փայլում է մեր Սուրբ Գրիգոր Նարեկացու աղոթական մատյանը»:

Աղոթական մատյան, որը Սբ. Գրիգոր Նարեկացին արարեց «ընծայի սիրոյն Աստուծոյ տոչորեալ»: Աղոթական մատյան, որի աստվածախոս բառերն իրենց մեջ խտացյալ կերպով ամփոփում են հոգեւոր կյանքի ընդհանրական տարրերը՝ խորհուրդ, դավանանք (վարդապետություն), ծես (պաշտամունք): Աղոթական մատյան, որը թեեւ «շարժէ... ի զղջումն»՝ նկարագրելով մարդու մեղքերն ու դրանց հետեւանքները, սակայն միեւնույն ժամանակ աղոթական մատյան, որ «է՛ երկնային իմն բանալի, որով կարեմք բանալ զամենայն գանձս Աստուծոյ, եւ անտի առնուլ՝ որ ինչ օգտակար թուեսցի մեզ առ ի փրկութիւն» (Հակոբ պատրիարք Նալյան):

Հետեւապես, «Ողբերգության մատյանը», լինելով աղոթագիրք, եկեղեցածիսական մատյան է, քանի որ հետապնդում է առանձնական աղոթքի կարգավորյալ, դասավորյալ ու ներդաշնակյալ նկարագիրն ու կառուցվածքը, ինչպես եւ քրիստոնյա անձի եկեղեցագործումը: Վերջինս իրողություն է միայն այն ժամանակ, երբ Սուրբ Հոգու կենդանի տաճար մարմնի ներքին խորանում կամ խորհրդակիր սենյակում հանապազ մատուցվում է բանավոր պատարագ, այսինքն՝ աղոթք, որը զորացնում է մարդ արարածին աստվածահաճո կյանքով ապրելու համար: Այսպիսով, աղոթքը ներքին քահանայագործություն է սրտի՝ «խորհուրդք»-ի խորհրդական տաճարում: Ըստ այսմ՝ բանավոր պատարագն ընդունելի կլինի միայն այն ժամանակ, երբ մատուցողը լինի լուրջ նախապատրաստված, այսինքն՝ ունենա սեփական հոգու բոլոր զորությունների (բանական, ցասմնական, ցանկական) համադիր կարգավորություն, այլ կերպ՝ աղոթքի կանգնելուց առաջ հարկավոր է հոգու բոլոր զորություններով զգուշանալ մեղքից, որպեսզի աղոթքն անարդյունք չլինի, եւ աղոթամատույց անձը դատապարտության տակ չհայտնվի: Քանի որ աղոթելը ներքին իրողություն է, եւ ճշմարիտ աղոթքին հասնելու համար հարկավոր են հարատեւ ճգնություններ ու առաքինի գործեր, ուստի եկեղեցական հայրերն ու վարդապետները հրահանգել են, որ հավատքի մեջ մանուկներն իրենց բանական պատարագը Տիրոջը մատուցեն շնորհընկալ հայրերի ու վարդապետների աղոթքների միջոցով, քանի որ նրանք Սուրբ Հոգու ներգործությամբ եւ աստվածային շնորհների լուսավորությամբ բացահայտել են աղոթքի օրինաչափություններ ու նրբություններ, որոնց համաձայն էլ արարել են իրենց աղոթքները:

Սբ. Գրիգոր Նարեկացու ստեղծաբանությունը եւս ունի աղոթքին հարկավոր օրինաչափություններն ու նրբությունները: Հետեւաբար, այն բանավոր պատարագի համար այնպիսի անգին մի նյութ է, որը Բարձրյալին հավատքով մատուցող ամեն ոք, իրավամբ, կարող է ստանալ այն ամենը, ինչ որ սբ. Գրիգոր Նարեկացին իր իսկ «Ողբերգության մատյանում» խնդրում է Ամենասուրբ Երրորդությունից. «եւ արասցե՛ս լինել դեղ կենաց առ հնարս ցաւոց հոգւոց եւ մարմնոց քոց ստեղծուածոց» եւ այլն:

Միով բանիվ՝ պարտ է «Նարեկը» ճանաչել եւ ճանաչեցնել որպես աղոթագիրք, որպես առանձնական հոգեւոր կյանքի եկեղեցածիսական մատյան, քանի որ աստվածասեր մեր ժողովրդի բարեպաշտ զավակներն իրենց մարմնի եւ հոգու ախտերից բժշկվելու նպատակով՝ յուրյանց մեծ հավատքով բժշկարան «Նարեկին» են դիմում եւ իրենց անսպառ հույսով «Նարեկի» բժշկարար զորությանն են ապավինում: Եվ մենք՝ Տիրոջ անպիտան ծառաներս, շատ հաճախ նրանց համար առ Աստված «Նարեկին» ենք միջնորդ ու բարեխոս դարձնում եւ նրանց վրա Տիրոջ ողորմությունն ու օրհնությունն ենք իջեցնում՝ Նարեկյան բանավոր սուրբ պատարագն «ըստ իւրաքանչիւր պիտոյից» մատուցելով:

Ի վերջաբան բանիս՝ հավատավոր հայոց ազգն է, որ սրբացնում է իր հրեշտակակենցաղ որդիներին, եւ այդ որդիներն են, որ իրենց սիրատոչոր աղոթքներով ու աղոթահորդ գործերով ու գրվածքներով յուրյանց մայր ժողովրդի համար ճանապարհ են հարթում դեպի Երկնի անանց արքայություն, այդ որդիների բարեխոսական աղոթքներով է, որ եկեղեցին Հայաստանյայց կենաց ալեկոծյալ ծովում առաքինազարդ ու հաստատուն ընթանում է դեպ հավիտենական խաղաղության նավահանգիստ:

ԱՍՈՂԻԿ Քահանա

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ

ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սրբազան ավանդություն

Սկիզբը՝ 2003-ի թիվ 19-24

Զ. Սբ. ՊՈՂՈՍ ԱՌԱՔՅԱԼԸ ՎԿԱՅՈՒՄ Է, ՈՐ ՆԱ ԻՐ ՈՒՍՄՈՒՆՔՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼ Է ՏԻՐՈՋԻՑ:

Հաղորդության խորհրդի մասին առաքյալն ասում է. «Որովհետեւ ես ընդունեցի Տիրոջից, ինչը նաեւ ձեզ ավանդեցի, որ Տեր Հիսուսն այն գիշերը, երբ մատնվում էր, հաց վերցրեց» (Ա Կոր. ԺԱ 23): Այստեղ առաքյալը խոսում է այն ավանդության մասին, որը նա ընդունել է հենց Տիրոջից եւ փոխանցել Կորնթոսի եկեղեցուն: Սուրբ Գիրքը չի ասում, թե ինչպես եւ երբ է Պողոս առաքյալն այն ընդունել Տիրոջից: Նա մեզ գաղափար է տալիս եկեղեցու վարդապետությունների մասին, եւ թե ինչպես են նրանք մտել եկեղեցի ավանդման միջոցով:

Ավետարաններից մենք գիտենք, որ առաքյալները Հաղորդության խորհուրդն ընդունել են Տիրոջից: Բայց առաքյալները մեզ չեն պատմում, թե ինչպես են այն ավանդել եկեղեցուն. անհրաժեշտ չի եղել սա գրի առնել: Սակայն կարեւորն այն է, որ եկեղեցին ապրում եւ կիրառում է այս խորհուրդը: Այնուամենայնիվ, Պողոս առաքյալը նշում է այս ավանդման մասին:

Է. ԱՌԱՔՅԱԼՆԵՐՆ ԻՐԵՆՑ ԹՂԹԵՐՈՒՄ ԳՐԱՆՑԵԼ ԵՆ ԲԱՆԵՐ, ՈՐՈՆՔ ԻՐԵՆՔ ՎԵՐՑՐԵԼ ԵՆ ԱՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԻՑ:

ա) Մենք արդեն նշել ենք դրանցից մի քանիսը եւ այժմ կավելացնենք այն, ինչ Հուդա առաքյալը գրում է իր թղթում Միքայել հրեշտակապետի եւ սատանայի միջեւ եղած վիճաբանության մասին՝ կապված Մովսեսի մարմնի հետ: «Միքայել հրեշտակապետը, երբ Մովսեսի մարմնի համար բանսարկու սատանան վիճում էր նրա հետ, չհամարձակվեց հայհոյության դատաստան հանդուրժել, այլ ասաց. «Թող Տե՛րը սաստի քեզ» (Հուդա 9): Նման ոչինչ չի հիշատակված Հին Կտակարանում, ուստի հավանաբար Հուդան սա գիտեր Ավանդության միջոցով:

բ) Երբ Պողոս առաքյալը նկարագրում է Օրենքը ստանալիս ժողովրդի ահը, ասում է. «Եվ տեսարանն այնքան ահավոր էր, որ Մովսեսն էլ էր ասում. «Զարհուրում եւ դողում եմ» (Եբր. ԺԲ 21): Մովսեսին վերագրված այս խոսքը չի գրանցված ո՛չ Ելքի գրքում, ո՛չ էլ՝ Երկրորդ օրենքի: Ուստի հավանաբար Պողոս առաքյալը սա գիտեր Ավանդության միջոցով:

գ) Նաեւ ավելացնենք ինչ որ գրված է Հայտնության գրքում Բաղաամի պղծագործության մասին, որի մանրամասները չեն գրանցված Թվերի գրքում (Թվեր ԻԴ 25): Հայտնության գրքում գրված է. «.... քանզի պահում ես Բաղաամի ուսմունքը, ով սովորեցրեց Բաղակին գայթակղություն դնել Իսրայելի որդիների առաջ՝ ուտելու [կուռքերին] զոհվածն ու պոռնկանալու» (Հայտ. Բ 14): Թվերի գրքում նշվա՛ծ է, որ ժողովուրդն անում էր այս ամենը, սակայն չի նշված, թե դա Բաղաամի ուսմունքն էր: Ուստի հավանաբար ս. Հովհաննես առաքյալը՝ «Հայտնության» հեղինակը, սա գիտեր Ավանդության միջոցով:

դ) Կարելի է օրինակ բերել նաեւ, դարձյալ Բաղաամի վերաբերյալ, այն, ինչ ասում է Պետրոս առաքյալը. «Թողնելով ուղիղ ճանապարհը՝ մոլորվեցին՝ ընթանալով Բեովրի Բաղաամի ճանապարհով, ով սիրեց անիրավության վարձը» (Վերջին բառերը («ով սիրեց անիրավության վարձը») դրեցինք ըստ հունարենի, իսկ ըստ գրաբ. թարգմանության՝ «սիրեցին անիրավության վարձը») (Բ Պետ. Բ 15), նաեւ ինչ որ

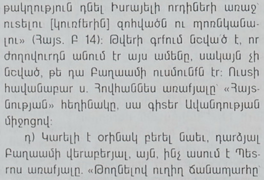

նշում է Հուդա առաքյալը. «Վա՜յ նրանց, քանզի գնացին Կայենի ճանապարհով, ըստ Բաղաամի մոլորության զեխ դարձան՝ ընկնելով վարձերի հետեւից, եւ ըստ Կորխի հակառակության՝ կորստյան մատնվեցին» (Հուդա 11):

ե) Այլեւ ս. Հուդա առաքյալը խոսում է Ենովքի մարգարեության մասին, որը չի նշված Հին Կտակարանում: Ասում է. «Նրանց մասին մարգարեացավ նաեւ Ադամից հետո յոթերորդը՝ Ենովքը, եւ ասաց. «Ահա Տերը եկավ բյուրավոր սուրբ հրեշտակներով՝ ըստ ամենայնի դատաստան անելու եւ հանդիմանելու բոլոր ամբարիշտներին իրենց գործերի համար, որոնցով ամբարշտացան, եւ բոլոր խիստ խոսքերի համար, որոնք ասացին Նրա մասին մեղավորներն ու ամբարիշտները» (Հուդա 14-15): Այս մարգարեության աղբյուրը պիտի որ Ավանդությունը լիներ (այս խոսքը գտնվում է Աստվածաշնչի մաս չկազմող «Ենովքի գրքում» (Ա 1):

զ) Մենք տեսնում ենք, որ թլփատության պատվիրանը ավանդվել է մեր հայր Աբրահամին Աստծուց (Ծննդ. ԺԷ) եւ ավանդման միջոցով փոխանցվել մարդկանց նախքան այն պատվիրող գրավոր օրենքի գոյությունը:

Ը. ՍՐԲԱԶԱՆ ԱՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ՕԳՈՒՏԸ

ա) Ավանդության միջոցով մենք ճանաչեցինք հենց Սուրբ Գիրքը: Ավանդման միջոցով Աստվածային գրքերը հասան մեզ, եւ մենք չէինք կարողանա ճանաչել կամ տարբերակել դրանք առանց Ավանդության: Նոր Կտակարանի գրքերը հաստատվել են եկեղեցական սուրբ ժողովների կողմից:

բ) Սրբազան Ավանդության միջոցով մեզ են հասել եկեղեցու ժառանգությունը, ծեսերն ու օրինակարգությունները:

գ) Ավանդությունը մեզ համար պահպանել է ճշմարիտ հավատքը, որը մի սերնդից մյուսին է փոխանցվել: Եթե Սուրբ Գրքի մեկնությունը թողնված լիներ յուրաքանչյուր անհատի հասկացողությանը, մենք կունենայինք մեկ հավատքով չմիաբանված զանազան աղանդներ եւ հարանվանություններ, որովհետեւ Սուրբ Գիրքը մի բան է, իսկ նրա մեկնաբանության կերպը՝ մեկ այլ բան:

դ) Ավանդությունը պահպանել է մեզ համար կրոնական որոշակի կիրառություններ եւ ուսմունքներ, ինչպես՝ կիրակիի ընդունումը, խաչակնքումը, մենամուսնության օրենքը, ննջեցյալների համար աղոթքը եւ քահանայության յուրաքանչյուր կարգի գործը:

Շարունակությունը՝ էջ 8

ՍԲ. ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ ԿԱՐԹԱԳԵՆԱՑԻ

ԳԻՐՔ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԻԱՍՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Ս. Կիպրիանոս Կարթագենացին Քրիստոնեական Եկեղեցու մեծագույն ջատագով հայրերից է: Նա ծնվել է մոտ 200 թ. Կարթագենում (Հյուսիսային Աֆրիկա), ուր անցկացրել է իր ողջ կյանքը: Լինելով մեծահարուստի որդի՝ ստացել է իր ժամանակի լավագույն կրթությունը եւ դարձել մեծ հռետոր, պերճախոսության ու փիլիսոփայության ուսուցիչ՝ դասավանդելով կարթագենյան դպրոցում: 46 տարեկանում դարձի գալով՝ անդամագրվել է Քրիստոսի Եկեղեցուն, իսկ 248 թ. քրիստոնեական համայնքի խնդրանքով օծվել Կարթագենի եպիսկոպոս: 258 թ. Վալերիանոս կայսեր հալածանքների ժամանակ, մերժելով զոհ մատուցել կուռքերին՝ գլխատվել է եւ արժանացել մարտիրոսության ս. պսակի: Ս. Կիպրիանոսը հեղինակ է աստվածաբանական մի շարք աշխատությունների եւ շուրջ 80 հովվական նամակների՝ գրված տարբեր առիթներով՝ հալածանքի տարիներին: Աստվածաբանների համար մեծարժեք է հատկապես Եկեղեցու մասին Կիպրիանոսի ուղղափառ վարդապետությունը, որն արդի եկեղեցաբանության հիմնական աղբյուրներից մեկն է: Հայ իրականության մեջ Կիպրիանոսի գրական ժառանգությունը մասամբ է հայտնի:

Երբ Տերը մեզ ուսուցանում է՝ ասելով. «Դուք եք երկրի աղը» (Մատթ. Ե 13), երբ Նա պատվիրում է մեզ հեզության հետ մեկտեղ պարզ լինել եւ պարզամտությանը համակցել խորագիտությունը (Մատթ. Ժ 16), արդյո՞ք առավել պատշաճ չէ մեզ, սիրեցյալ եղբայրներ, կանխատեսել նենգ թշնամու (իմա՝ սատանա) որոգայթները, արտաքին հոգածությամբ եւ զգոնությամբ կանխավ իմանալ դրանք եւ խուսափել, որպեսզի, զգեստավորվելով Քրիստոսով՝ Հայր Աստծո իմաստությամբ, անմիտ չգտնվենք մեր փրկության պահպանման մեջ: Արդ, հարկ է երկյուղել ոչ թե այն հալածանքից, որը բացահայտ հարձակմամբ ջանում է խոցել եւ կործանել Աստծո ծառաներին. դյուրին է պաշտպանվել այնտեղ, ուր վտանգն ակնհայտ է, եւ հոգին էլ նախապես տրամադրվում է մարտի՝ թշնամու՝ իր մասին ազդարարելու հետ: Առավել հարկ է երկյուղել եւ զգուշանալ թշնամուց այն պարագայում, երբ նա գաղտնաբար է մոտենում, երբ, գայթակղելով աշխարհի պատկերներով, չնշմարվող գաղտնի ուղիներով է սողում, որից եւ ստացել է «սողուն» կամ օձ անունը: Այդպիսին է մշտակա նրա նենգությունը:

Այդպիսին է ծածուկ ու խորամանկ նրա կեղծավորությունը՝ մարդկանց գայթակղելու գործում: Այդպես նա գայթակղեց նաեւ աշխարհի սկզբին՝ փաղաքշական կեղծ խոսքերով պարզ հոգիներում գրգռելով անզգույշ դյուրահավատությունը: Նա ջանաց նաեւ փորձել Տիրոջն իսկ եւ դրա համար թաքուն մոտեցավ, որպեսզի հանկարծակի հարձակվի եւ գայթակղեցնի, սակայն իմացվեց եւ ետ մղվեց, իսկ ետ մղվեց, քանզի ճանաչվեց եւ բացահայտվեց: Սրանով մեզ օրինակ տրվեց, որ է՝ խուսափել հին մարդուց եւ հաստատապես քայլել Քրիստոսի կենսատուի հետքերով, որպեսզի կրկին անզգուշության պատճառով մահվան կապանքներում չհայտնվենք, այլ վտանգի կանխատեսմամբ հասնենք անմահությանը: Բայց ինչպե՞ս կարող ենք հասնել անմահության, եթե չպահենք Քրիստոսի պատգամները, որոնցով պարտվում եւ հաղթվում է մահը: Տերն ասում է. «Եթե կամենում ես հավիտենական կյանքը մտնել, պահիր պատվիրանները» (Մատթ. ԺԹ 17), եւ ապա՝ «Դուք իմ բարեկամներն եք, եթե անեք այն, ինչ ես ձեզ պատվիրում եմ: Այլեւս ձեզ ծառաներ չեմ կոչում...» (Հովհ. ԺԵ 14-15): Այդպիսիներին Նա նաեւ կոչում է քաջարի եւ կայուն՝ հաստատված պինդ ու ծանրաքաշ վեմի վրա, պատսպարված անսասան եւ անկործան պատվարով՝ ընդդեմ դարի բոլոր փոթորիկների եւ հուզումների: «Ով որ լսում է իմ այս խոսքերը եւ կատարում է դրանք, կնմանվի մի իմաստուն մարդու, որ իր տունը շինեց ժայռի վրա. անձրեւները թափվեցին, եւ գետերը հորդեցին, հողմերը փչեցին եւ զարկեցին այդ տանը, բայց չկործանվեց, որովհետեւ ժայռի վրա էր հաստատված»,- ասում է Նա: Այսպիսով՝ մենք պետք է պահենք Նրա խոսքերը, սովորենք եւ անենք այն, ինչ Նա է ուսուցանել եւ արել: Եվ ինչպե՞ս մեկը կարող է իրեն ի Քրիստոս հավատացյալ համարել, եթե չի կատարում Քրիստոսի պատվիրածը: Կամ՝ ինչպե՞ս կարող է հավատի պարգեւին արժանանալ մեկը, որը չի ցանկանում պահպանել հավատն առ պատվիրանները: Անհրաժեշտության դեպքում նա կտարակուսի, կդեգերի եւ, մոլորության ոգով տարված, իբրեւ փոշի կքշվի քամուց. չհետեւելով փրկչական ճանապարհի ճշմարտությանը՝ նա չի հասնի փրկության:

Սիրելի եղբայրներ, հարկ է զգուշանալ ոչ միայն ակնհայտ ու բացահայտ, այլեւ նրբին կեղծավորությամբ եւ խորամանկությամբ քողարկված խաբեությունից: Իսկ այն բանից հետո, երբ թշնամին Քրիստոսի գալստյամբ հայտնաբերվեց ու բացահայտվեց, լույս բացվեց լեզուների համար, եւ մարդկանց երջանկության համար ծագեց փրկչական արեգակը, այնպես, որ սկսեցին խուլերը լսել հոգեւոր երանությունը, կույրերն իրենց աչքերը բացեցին առ Աստված, տկարները հավիտենական բժշկում ստացան, կաղերը հապճեպ ուղղվեցին դեպի եկեղեցի, համրերը սկսեցին բարձրաձայն իրենց աղոթքներն ասել: Այդ ամենից հետո, երբ նա (սատանան) տեսավ բազում հավատացողների պատճառով լքված կուռքերը, դատարկված իր կացարանն ու կռատները, ուրիշ ինչ առավել նրբին կեղծավորություն եւ խորամանկություն կարող էր հորինել թշնամին, քան նոր խաբեության առաջադրումը՝ հենց քրիստոնյայի անունով անզգույշներին գայթակղելը: Նա է ստեղծել աղանդները եւ հերձվածները, որպեսզի կործանի հավատը, խեղաթյուրի ճշմարտությունը, խախտի միությունը: Ում կուրացնելով չի կարողանում պահել հին ուղու վրա՝ նրան մոլորության մեջ է գցում եւ գայթակղում նոր ճանապարհով: Հափշտակում է մարդկանց հենց եկեղեցու միջից, եւ այնժամ, երբ նրանք տեսանելիորեն մոտենում էին լույսին ու ձերբազատվում դարի խավարից, նրանց վրա նորից սփռում անտեսանելի մի նոր խավար, եւ այնպես, որ նրանք, չհետեւելով Ավետարանին եւ չպահելով օրենքը, իրենք իրենց կոչում են քրիստոնյաներ ու խարխափելով խավարի մեջ՝ կարծում են, թե լույսի մեջ են: Այդպիսին են թշնամու որոգայթները, նրա, ով, առաքյալի խոսքի համաձայն, «կերպարանափոխվում է որպես լույսի հրեշտակ» (Բ Կորնթ. ԺԱ 14) եւ իր ծառաներին որպես արդարության պաշտոնյաներ է ներկայացնում: Երբ նրանք հռչակում են գիշերն իբրեւ ցերեկ, կործանումը՝ փրկություն, հուսահատությունը՝ հույս, հավատուրացությունը՝ հավատ, հակաքրիստոսին՝ Քրիստոսի անունով, կեղծիքը քողարկելով ճշմարտանմանությամբ՝ նուրբ խորամանկությամբ ոչնչացնում են ճշմարտությունը:

Սիրեցյալ եղբայրներ, սա տեղի է ունենում այն պատճառով, որ նրանք չեն դիմում ճշմարտության ակունքին, չեն փնտրում գլուխը, չեն պահպանում Երկնավոր Վարդապետի ուսուցումները: Այստեղ բազմաբառ խորհրդածությունների եւ ապացույցների անհրաժեշտություն չկա, պետք է միայն խորամուխ լինել խնդրի մեջ ու քննել եւ այնժամ հեշտությամբ կարելի է համոզվել ճշմարտության մեջ՝ անգամ համառոտ շարադրանքից: Տերն ասում է Պետրոսին. «Ես քեզ ասում եմ, որ դու վեմ ես, եւ այդ վեմի վրա պիտի շինեմ իմ եկեղեցին, ու դժոխքի դռները այն չպիտի հաղթահարեն: Եվ քեզ պիտի տամ երկնքի արքայության բանալիները, ու ինչ որ մի անգամ կապես երկրի վրա, կապված պիտի լինի երկնքում: Եվ ինչ որ արձակես երկրի վրա, պիտի արձակված լինի երկնքում» (Մատթ. ԺԶ 18-19): Եվ դարձյալ ասաց նրան իր հարությունից հետո. «արածեցրու իմ ոչխարներին» (Հովհ. ԻԱ 16): Այդպիսով՝ Իր եկեղեցին հիմնում է մեկի վրա: Եվ թեեւ Իր հարությունից հետո հավասարազոր իշխանությամբ է օժտում իր առաքյալներին՝ ասելով. «Ինչպես իմ Հայրն ինձ ուղարկեց, ես էլ ուղարկում եմ ձեզ.... Առեք Սուրբ Հոգին: Եթե մեկի մեղքերը ներեք, նրանց ներված կլինի. եթե մեկի մեղքերը չներեք, ներված չի լինի» (Հովհ. Ի 21-23), սակայն, ցույց տալու համար [եկեղեցու] միասնությունը, Նա կամեցավ մեկով նախանշել այն: Անշուշտ, մնացյալ առաքյալները եւս նման էին Պետրոսին եւ ունեին հավասարազոր արժանիքներ ու իշխանություն, սակայն սկզբնապես մատնանշվում է մեկը՝ ցույց տալու համար մեկ միասնական եկեղեցի: Այդ միասնական մի եկեղեցին հենց նկատի ունի Սուրբ Հոգին Երգ երգոցում՝ խոսելով Տիրոջ անունից. «Մինչդեռ մեկն է իմ աղավնին, իմ կատարյալը, իր մոր միակն է նա, իր ծնողի ընտրյալը» (Երգ երգոց Զ 8):

Շարունակելի

Ռուս. եւ անգլ. թարգմանություններից համադրաբար փոխադրեց Տ. Վահրամ քհն. ՄԵԼԻՔՅԱՆԸ

ՀՐԱՇԱՊԱՏՈՒՄ

ՀՐԱՇՔՆԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

ՔԱՐԱՑԱԾ ԱՂՋԻԿԸ

Ռուս ողջ եկեղեցուն քաջածանոթ այս հանրահայտ պատմությունը կատարվել է Կույբիշեւ քաղաքում անցյալ դարի 50-ական թվականներին՝ մի սովորական սովետական ընտանիքում:

Մայր ու աղջիկ պատրաստվում էին դիմավորելու Ամանորը: Աղջիկը՝ Զոյան, իր ընկերուհիներին եւ ընկերներին հրավիրել էր երեկոյան իրենց տուն՝ պարելու: Սուրբ Ծննդյան պահքի օրերն էին, եւ հավատացյալ մայրը խնդրեց Զոյային երեկույթ չկազմակերպել, սակայն դուստրը համառեց: Երեկոյան մայրը գնաց եկեղեցի՝ աղոթելու:

Հյուրերը հավաքվեցին, բայց Զոյայի փեսացուն դեռ չէր եկել: Նրան չսպասեցին: Աղջիկներն ու երիտասարդները զույգեր կազմեցին, իսկ Զոյան մնաց մենակ: Սրտնեղած նա վերցրեց Սբ. Նիկողայոս Հրաշագործի սրբապատկերն ու ասաց. «Վերցնեմ այս Նիկոլային եւ գնամ նրա հետ պարելու»: Չանսալով ընկերուհիներին, որ խորհուրդ էին տալիս չանել այդ սրբապղծությունը՝ նա նետեց. «Եթե Աստված կա, թող պատժի ինձ»:

Պարերը սկսվեցին, մեկ-երկու, եւ

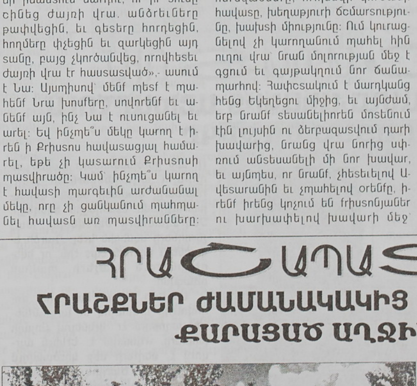

հանկարծ սենյակում աննկարագրելի աղմուկ, իրարանցում բարձրացավ, կուրացուցիչ լույս շողարձակեց:

Խնդությունը վերածվեց զարհուրանքի: Բոլորը սարսափահար դուրս փախան սենյակից: Կանգնած-քարացած մնաց միայն Զոյան՝ սրբապատկերը կրծքին սեղմած եւ սառը, ինչպես մարմար: Տեղ հասած բժիշկների ջանքերն աղջկան ուշքի չբերեցին: Սրսկելիս ներարկիչի ասեղները, կարծես հանդիպելով քարե խոչընդոտի, կոտրվում ու ծռվում էին: Աղջկան ցանկացան տանել հիվանդանոց՝ քննության, բայց չկարողացան տեղից շարժել. նրա ոտքերը ասես գամված էին հատակին: Բայց սիրտը խփում էր: Զոյան ապրում էր: Այդ օրվանից նա չէր կարողանում ո՛չ խմել, ո՛չ ուտել:

Երբ մայրը վերադարձավ եւ տեսավ կատարվածը, կորցրեց գիտակցությունը: Նրան տարան հիվանդանոց, որտեղից վերադարձավ մի քանի օր հետո. հավատը, որ Աստված ողորմած է, ջերմեռանդ աղոթքները, որ իր աղջիկը ներում կգտնի, վերականգնեցին նրա ուժերը: Նա սթափվեց եւ արտասվալից աղոթում էր՝ հայցելով ներում ու օգնություն:

Առաջին օրերին տունը շրջապատված էր բազմաթիվ մարդկանցով: Հեռվից գալիս-գնում էին հավատացյալներ, բժիշկներ, հոգեւորականներ, սովորական հետաքրքրասերներ: Բայց շուտով, իշխանությունների կարգադրությամբ, շենքը փակվեց այցելուների համար: Շենքում 8 ժամյա հերթափոխով հսկում էին երկու միլիցիոներ: Զոյայի կեսգիշերային սոսկալի գոռոցներից հերթապահողներից ոմանց, մասնավորապես երիտասարդների (28-32 տարեկան) մազերը սարսափից սպիտակեցին: Գիշերները նրա մոտ աղոթում էր մայրը: «Մայրիկ, աղոթի՛ր,գոռում էր Զոյան,աղոթի՛ր: Մեղքերի մեջ կործանվում ենք: Աղոթի՛ր»:

Պատահածի մասին տեղեկացրին Պատրիարքին, եւ խնդրեցին աղոթել Զոյայի համար: Պատրիարքը պատասխանեց. «Ով պատժեց, Նա էլ կների»:

Այցելուներից Զոյայի մոտ թույլ տրվեց մտնել միայն Մոսկվայից եկած բժշկագիտության հայտնի պրոֆեսորին: Նա հաստատեց, որ չնայած արտաքին քարացածությանը՝ Զոյայի սրտի աշխատանքը չի ընդհատվել:

Մոր խնդրանքով հրավիրեցին քահանաների, որպեսզի աղջկա քարացած ձեռքերից վերցնեն Սուրբ Նիկողայոսի պատկերը: Բայց նրանք էլ չկարողացան:

Շարունակությունը՝ էջ 8

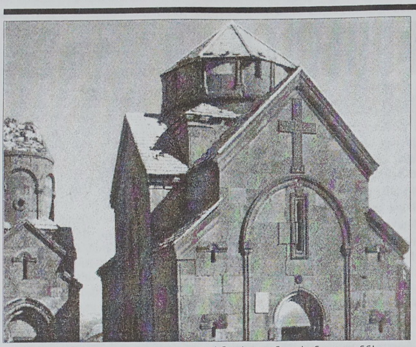

Սկիզբը՝ էջ 6

ՇԵՆՈՒԴԱ Գ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Սրբազան ավանդություն

Թ. ՎԱՎԵՐԱԿԱՆ ԵՎ ԱՆՎԱՎԵՐ ԱՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆ

Նրանք, ովքեր մերժում են Ավանդությունը, իրենց առարկությունը հիմնում են այն պատճառաբանության վրա, թե Տեր Հիսուս Քրիստոսը մերժում է Ավանդությունը, երբ մեղադրում է օրենսուսույցներին եւ փարիսեցիներին՝ ասելով. «Իսկ դուք ինչո՞ւ եք մեղանչում Աստծո պատվիրանի դեմ ձեր ավանդության պատճառով» (Մատթ. ԺԵ 3), եւ երբ դատապարտում է նրանց որոշ սխալ ավանդություններ (Մատթ. ԺԵ 4-6):

Նրանք իբրեւ պատճառաբանություն գործածում են նաեւ առաքյալների խոսքերը. «Զգո՛ւյշ եղեք, չլինի թե մեկը մոլորեցնի ձեզ ճարտարամտությամբ եւ սնոտի խաբեությամբ, ըստ մարդկային ավանդության եւ այս աշխարհի օրենքների եւ ոչ թե ըստ Քրիստոսի» (Կող. Բ 8):

Սրբազան Ավանդության մասին դատումներ անելիս մենք նկատի չունենք մարդկանց կողմից սահմանված դատարկ ավանդությունները, ոչ էլ նրանք, որոնք համաձայն չեն Սուրբ Գրքի ուսմունքին ու հոգուն, ինչպես այն ավանդությունները, որոնց ունայնությունը Տեր Հիսուսը բացահայտեց: Մենք նկատի ունենք ճշմարիտ Ավանդությունը, որը համաձայն է՝

ա) Տեր Հիսուս Քրիստոսի այն վարդապետություններին, որոնք մեզ հասել են Ավանդության միջոցով:

բ) Առաքելական Ավանդությանը, այսինքն՝ առաքյալների այն վարդապետություններին, որոնք մեզ հասել են սերնդեսերունդ ավանդման միջոցով:

գ) եկեղեցական Ավանդությանը՝ վավերացված եկեղեցական սուրբ ժողովներով. սա վերաբերում է եկեղեցու կանոններին ու կարգերին եւ այն ամենին, որ ընդունել ենք եկեղեցու հայրերից, ուսուցիչներից եւ հավատքի առաջամարտիկներից:

Սա մեզ առաջնորդում է դեպի մյուս կետը.

Ժ. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՈՒՍՈՒՑԱՆԵԼՈՒ ԵՎ ՕՐԵՆՔՆԵՐ ԿԱՐԳԵԼՈՒ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Այս իշխանությունն առաքելական հայրերին տրվել է հենց Տիրոջից, երբ ասաց նրանց. «Ինչ որ կապեք երկրի վրա, կապված կլինի երկնքում, եւ ինչ որ արձակեք երկրի վրա, արձակված կլինի երկնքում» (Մատթ. ԺԸ 18): Եկեղեցին իր այս պարտականությունը սկսել է կատարել 45 թ. Երուսաղեմում գումարված առաջին եկեղեցական ժողովով, ուր քննարկել է հեթանոսների կողմից հավատքի ընդունման հարցը, եւ առաքյալները որոշում են կայացրել չդժվարացնել այն նրանց համար՝ ասելով. «Սուրբ Հոգուն եւ մեզ հաճո թվաց ավելի մեծ բեռ չդնել ձեզ վրա, բացի այս կարեւոր բաներից՝ կուռքերին զոհվածից, արյունից, խեղդված բաներից եւ պոռնկությունից հեռու մնալուց» (Գործ ԺԵ 28-29):

Ուստի սուրբ ժողովները՝ տեղական եւ տիեզերական (ընդհանրական), հաջորդաբար գումարվում էին եկեղեցու ուսուցման, օրինակարգման եւ կանոնականացման իշխանությամբ, որը Տերը շնորհեց քահանայությանը: Այս ժողովները եկեղեցու համար սահմանել են վարդապետություններ, որոշումներ եւ կանոններ, որոնք մասն են դարձել եկեղեցական Ավանդության:

ԺԱ. ՃՇՄԱՐԻՏ ԱՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

1. Այն պետք է չհակասի Սուրբ Գրքին (Գաղ. Ա 8):
2. Այն պետք է չհակասի եկեղեցական ուրիշ ավանդությունների:
3. Այն պետք է ընդունվի եկեղեցիների կողմից:

Հայտնի է, որ յուրաքանչյուր նոր սերնդի օրոք նոր փոփոխություններ են տեղի ունենում, որոնք չկային նախորդ սերունդների ժամանակ: Կրոնի տեսակետը սրանց վերաբերյալ պահանջվում է այն նպատակով, որ մարդկանց մտքերը չմոլորվեն կամ չշփոթվեն ճիշտի եւ սխալի զանազանման մեջ, որովհետեւ ոչ բոլոր մարդիկ ունեն կրոնական գիտելիքներ կամ գիտեն, թե ինչ է գրված Սուրբ Գրքում:

Ուստի եկեղեցին ուսուցման եւ օրինակարգման իր իշխանությամբ ներկայացնում է կրոնի տեսակետը նման հարցերի վերաբերյալ, որովհետեւ ըստ Սուրբ Գրքի՝ օրենք է պահանջվում քահանայի բերանից: Իրար հաջորդած սերունդների ընթացքում եկեղեցու վարդապետությունները վերածվել են Ավանդության՝ դառնալու համար բոլոր սերունդների ժառանգությունը:

ԺԲ. ԱՌԱՔՅԱԼՆԵՐԸ ՊԱՏՎԻՐՈՒՄ ԵՆ ՊԱՀՊԱՆԵԼ ԱՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Ս. Պողոս առաքյալն ասում է. «Այսուհետեւ, եղբայրներ, հաստատուն եղեք եւ ամո՛ւր պահեք այն ավանդությունները, որոնք սովորեցիք թե՛ մեր խոսքով, թե՛ նամակով» (Բ Թես. Բ 15): Նա նաեւ ասում է. «Պատվիրում եմ ձեզ, եղբայրներ, մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի անունով, որ խուսափեք ամեն եղբորից, ով ստահակությամբ է ընթանում եւ ո՛չ ըստ այն ավանդության, որն ընդունեցիք մեզանից» (Բ Թես. Գ 6): Կորնթացիներին էլ ասում է. «Գովում եմ ձեզ, որ հիշում եք ինձ ամեն ինչում եւ պահում եք ավանդությունները, ինչպես ավանդեցի ձեզ» (Ա Կոր. ԺԱ 2):

Մեր ցավն ենք արտահայտում այն մասին, որ մեր եղբայր բողոքականները Սուրբ Գրքի իրենց թարգմանության մեջ (բնագրում՝ փակագծերում, ավելացված է՝ «Բեյրութի թարգմանություն») այն մասերում, որոնք հաստատում են Ավանդության գաղափարը, «ավանդության» փոխարեն գործածում են «ուսուցում» բառը եւ պահում «ավանդություն» բառն այնտեղ, ուր այն վերաբերում է սուրբ եկեղեցու կողմից մերժված վաս ավանդություններին:

Այնուամենայնիվ, թեեւ բողոքականներն ուրանում են Ավանդությունը, սակայն ունեն ավանդություններ, որոնք հավատարմորեն պահում են, եւ գործածում են ծեսեր, թեեւ ծեսը մերժում են: Նրանք ունեն հատուկ աղոթքներ եւ հաստատագրված ընթերցվածներ ծննդությունների, ամուսնության, մկրտության եւ թաղումների համար, թեեւ չեն ընդունում կանոնական աղոթքները: Նրանք պահում են իրենց սեփական ավանդությունը, սակայն մերժում ցանկացած ավանդություն, որը չի համաձայնում իրենց հավատքին, թեեւ եկեղեցու սրբազան ավանդությունը թանկագին ժառանգություն է եւ ցանկացած եկեղեցու համար նրա բացակայությունը մեծ կորուստ է, քանի որ այն դառնում է եկեղեցի առանց անցյալի եւ առանց ուղեցույցի՝ կառավարելու ըմբռնման եւ մեկնաբանության մեջ յուրաքանչյուր անձի ազատությունը:

Շարունակելի

Թարգմանությունը՝
Սեդա ՍՏԱՄԲՈԼՑՅԱՆԻ

ՀՐԱՇԱՊԱՏՈՒՄ

ՀՐԱՇՔՆԵՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ

ՔԱՐԱՑԱԾ ԱՂՋԻԿԸ

Սկիզբը՝ էջ 7

Սուրբ Ծննդյան տոնին (հավանաբար Գլինսկյան անապատից) եկավ վանական Սերաֆիմը, կատարեց Ջրօրհնեքի կարգ եւ օրհնեց սենյակը: Դրանից հետո նա կարողացավ Զոյայի ձեռքերից վերցնել պատկերը, եւ պատշաճ մեծարանք մատուցելով Հրաշագործի սրբապատկերին, դրեց նախկին տեղը: Նա ասաց. «Հիմա պետք է Մեծ օրը (այսինքն՝ Զատիկին) երկնային նշանի սպասել: Եթե նշան չլինի, ուրեմն աշխարհի վերջը մոտիկ է»:

Զոյային այցելեց նաեւ Կրուտիցկի եւ Կոլոմնայի միտրոպոլիտ Նիկոլայը, որը նույնպես կարգ կատարեց եւ կրկնեց բարեպաշտ վանականի խոսքերը. «Մեծ օրը (այսինքն՝ Զատիկին) նոր նշանի պետք է սպասել»:

Ավետման տոնից առաջ (այդ տարի՝ Մեծ պահոց երրորդ շաբաթ օրը) եկավ մի բարետեսիլ ծերունի եւ խնդրեց, որ թույլ տան մտնի Զոյայի մոտ: Բայց հերթապահ միլիցիոներները մերժեցին: Նա եկավ նաեւ հաջորդ օրը եւ կրկին մերժվեց՝ այս անգամ նոր հերթափոխի հսկիչներից: Երրորդ անգամ՝ հենց Ավետման օրը, հերթապահները նրան ներս թողեցին: Պահակախումբը լսեց, թե ինչպես ծերունին Զոյային քնքշորեն ասաց. «Դե ինչ, հոգնե՞լ ես կանգնած»:

Անցավ որոշ ժամանակ: Հերթապահ միլիցիոներները որոշեցին դուրս հրավիրել ծերունուն, բայց... նա սենյակում չէր: Բոլորը համոզված էին, որ ծերունին ինքը՝ Սուրբ Նիկողայոս Հրաշագործն էր

Զոյան կանգնած մնաց չորս ամիս (128 օր)՝ մինչեւ Զատիկ, որն այդ տարի ապրիլի 23-ին էր (նոր տոմարով՝ մայիսի 6-ին):

Հիսուս Քրիստոսի Լույս Հարության գիշերը Զոյան սկսեց բարձրաձայն կանչել. «Աղոթե՛ք»: Սահմռկած գիշերապահները հարցրին նրան. «Ինչո՞ւ ես այդպես սարսափած գոռում»: Հետեւեց պատասխանը. «Ահավոր է, երկիրն այրվում է: Աղոթե՛ք: Ամբողջ աշխարհը մեղքերի մեջ կործանվում է: Աղոթե՛ք»:

Այդ պահին նա հանկարծ վերակենդանացավ, մկանները ստացան փափկություն եւ կենսունակություն: Նրան անկողին դրեցին, բայց աղջիկը շարունակում էր կանչել եւ խնդրել բոլորին աղոթել՝ մեղքերի մեջ կործանվող աշխարհի, անօրենությունների մեջ այրվող երկրի համար:

Զոյային հարցնում էին. «Ինչպե՞ս էիր ապրում: Ո՞վ էր քեզ կերակրում»: «Աղավնիները, աղավնիներն էին ինձ կերակրում», հետեւում էր պատասխանը, որում հստակ ազդարարվում էր Տիրոջից ներում ու ողորմություն գտնելը: Տերը ներել էր Զոյային՝ Իր Սուրբ Վկայի՝ Նիկողայոս Հրաշագործի բարեխոսությամբ եւ հանուն այն ահավոր չարչարանքների, որ կրել էր աղջիկը՝ 128 օր կանգնած մնալով:

Կատարվածն այնպես էր ցնցել Կույբիշեւի եւ մերձակայքի բնակչությանը, որ բազմաթիվ մարդիկ, տեսնելով հրաշքները, լսելով մեղքերի մեջ կործանվողների համար աղոթելու աղաղակներն ու խնդրանքները, հավատի եկան: Ապաշխարությամբ շտապեցին եկեղեցի: Չմկրտվածները մկրտվեցին: Խաչ չկրողները սկսեցին կրել: Դարձի եկածներն այնքան շատ էին, որ եկեղեցիներում խաչերի պակաս զգացվեց:

Մեղքերի ներում հայցելով՝ ժողովուրդը երկյուղով եւ արցունքներով աղոթում էր՝ կրկնելով Զոյայի խոսքերը. «Ահավոր է: Երկիրն այրվում է, մեղքերի մեջ կործանվում ենք: Աղոթե՛ք: Մարդիկ կործանվում են անօրենությունների մեջ»:

Իր մեղքը քավելու համար 128 օր կանգնելով Աստծո առաջ, անցնելով ծանր ճանապարհ՝ Զատկի երրորդ օրը Զոյան հանգավ ի Տեր: Սուրբ Հոգին պահում էր նրա հոգու կենդանությունը՝ հարություն տալով մահացու մեղքերից, որպեսզի բոլոր ողջերի ու մեռածների ապագա Հարության հավիտենական օրը մարմնով հարություն առնի հավիտենական կյանքի համար: Չէ՞ որ Զոյա նշանակում է «կյանք»:

Հետգրություն

Սովետական մամուլն անկարող եղավ լռության մատնել դեպքը: Խմբագրության ստացած նամակներին պատասխանելով՝ ոմն գիտնական հաստատեց, որ, իսկապես, Զոյայի հետ կատարվածը մտացածին չէ, այլ գիտությանն անհայտ պրկախտի տեսակ:

Սակայն պրկախտի ժամանակ այդպիսի քարացածություն չի լինում, եւ բժիշկները կարողանում են սրսկել հիվանդին. երկրորդ՝ պրկախտի ժամանակ հիվանդին հնարավոր է տեղից տեղ շարժել եւ պառկեցնել. եւ երրորդ՝ պրկախտն ինքնին չի կարող մարդուն դարձի բերել առ Աստված եւ երկնային հայտնություն տալ: Եվ Զոյայի միջոցով հազարավոր մարդիկ ոչ միայն դարձի եկան, այլեւ իրենց հավատը ցույց տվեցին գործերով. մկրտվեցին եւ սկսեցին ապրել քրիստոնեական կյանքով: Պարզ է, որ դրա պատճառը պրկախտը չէր, այլ Աստծո ներգործությունը, Նրա, Ով հրաշքներով հաստատում է հավատը, որպեսզի զերծ պահի մարդկանց մեղքերից եւ մեղքերի պատժից:

Непознанный мир веры
Ռուսերենից թարգմանեց
Ա. Ա.

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ
Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝
Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝
Աստղիկ Ստամբոլցյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
ք. Վաղարշապատ, ՔԴԿ
Հեռախոս՝
(0+31) 56780, 54510
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան
Տպոր. է տպագր. 16. 1. 2004թ.
Տպաքանակը՝ 2500
Գինը՝ 50 դրամ